

Uzdržavanje punoljetne djece u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji

Barić Krišto, Dea

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:129092>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za obiteljsko pravo

Dea Barić Krišto

**UZDRŽAVANJE PUNOLJETNE DJECE U
REPUBLICI HRVATSKOJ I REPUBLICI SLOVENIJI**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Ivan Šimović

Zagreb, listopad 2022.

SADRŽAJ

SAŽETAK	3
SUMMARY	4
1. UVOD	6
2. UZDRŽAVANJE PUNOLJETNE DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ	10
2.1. DUŽNOSTI DJECE U VEZI S UZDRŽAVANJEM	12
2.1.1. Školovanje, studiranje, obrazovanje	12
2.1.2. Redovito i uredno ispunjavanje obveza	13
2.1.3. Obavještanje roditelja o redovitom ispunjavanju obveza	16
2.1.4. Pridonošenje svom uzdržavanju	16
2.2. PRAVA I DUŽNOSTI RODITELJA U VEZI S UZDRŽAVANJEM	17
2.2.1. Dužnost uzdržavanja djeteta godinu dana nakon prestanka obrazovanja	18
2.2.2. Dužnost uzdržavanje djeteta nesposobnog za rad	19
2.2.3. Pravo traženja i dobivanja podataka o djetetovom obrazovanju odnosno zaposlenju	20
2.2.4. Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje	21
2.3. ODREĐIVANJE VISINE UZDRŽAVANJA	21
2.4. POSTUPAK ZA ODREĐIVANJE UZDRŽAVANJA	23
2.5. IZMJENA OBVEZE UZDRŽAVANJA	24
2.6. PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA PUNOLJETNOG DJETETA	25
2.7. DRŽAVNA POMOĆ	27
3. UZDRŽAVANJE PUNOLJETNE DJECE U REPUBLICI SLOVENIJI (SLO. OBVEZNOST PREŽIVLJANJA OTROK)	29
3.1. DUŽNOSTI DJECE U VEZI S UZDRŽAVANJEM	29
3.1.1. Redovito školovanje/studiranje i nezaposlenost	29
3.1.2. Obavještanje Centra za socijalnu skrb o redovitom upisu	30
3.2. PRAVA RODITELJA U VEZI S UZDRŽAVANJEM	30
3.2.1. Pravo provjere podataka o djetetovom obrazovanju	30
3.2.2. Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje (slo. povračilo stroškov preživljanja)	30
3.3. ODREĐIVANJE VISINE UZDRŽAVANJA (SLO. DOLOČITEV VIŠINE PREŽIVNINE)	31
3.4. IZMJENA I PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA (SLO. SPREMEMBA VIŠINE IN ODPRAVA PREŽIVNINE)	33
4. USPOREDBA OBVEZE UZDRŽAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ I REPUBLICI SLOVENIJI	34
5. ZAKLJUČAK	36
LITERATURA	39

SAŽETAK

Na početku rada predstavljene su osnovne značajke obiteljskopravnog instituta uzdržavanja: pojam, osnovna načela, izvori, obilježja i vrste uzdržavanja.

U nastavku rada pažnja se usmjerava prema uzdržavanju punoljetne djece u Republici Hrvatskoj kao svojevrsnoj podvrsti instituta uzdržavanja. Prikazana je pravna priroda predmetnog instituta, kao i njegove posebne pretpostavke i iznimke, načini ostvarivanja, određivanja, izmjene te prestanak obveze uzdržavanja. Također, navedeni su primjeri iz sudske prakse koji su najzastupljeniji među sporovima između roditelja i djece. Iznesena su i glavna pitanja koje zakonodavac nije regulirao, a pojavljuju se kao sporna u svakodnevnom životu.

Sljedeća cjelina rada posvećena je uzdržavanju punoljetne djece u Republici Sloveniji. Prikazane su pretpostavke potrebne za stjecanje prava uzdržavanja na strani djeteta, kao i način određivanja iznosa uzdržavanja te promjena i prestanak predmetne obveze.

Na posljertku su iznesena zaključna razmišljanja kao rezultat komparacije pravnog uređenja instituta uzdržavanja punoljetne djece u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji s ciljem da se istaknu pojedini nedostaci u nacionalnom uređenju koji uzrokuju pojavu nejasnoća i kompleksnih slučajeva pred sudom.

Ključne riječi: uzdržavanje, uzdržavanje djece, uzdržavanje punoljetne djece, alimentacija, uzdržavanje djece u Hrvatskoj, uzdržavanje djece u Sloveniji.

SUMMARY

At the beginning of the paper, the basic features of the family law institution of maintenance are presented: the concept, basic principles, sources, characteristics and types of maintenance.

In the continuation of the paper, attention is directed towards the maintenance of adult children in the Republic of Croatia as a kind of subtype of maintenance institute. The legal nature of the institute in question is presented, as well as its special assumptions and exceptions, ways of realization, determination, modification and termination of maintenance obligations. Also, there are examples from court practice that are the most common among disputes between parents and children. The main issues that the legislator did not regulate, and which appear as disputed in everyday life, were also presented.

The following part of the work is dedicated to the maintenance of adult children in the Republic of Slovenia. The child's prerequisites necessary for acquiring the right to maintenance are presented, as well as the method of determining the amount of maintenance and the change and termination of the obligation in question.

At the end, concluding thoughts were presented as a result of a comparison of the legal regulation of the institution of maintenance of adult children in the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia with the aim of highlighting certain deficiencies in the national regulation that cause the appearance of ambiguities and complex cases before the court.

Key words: alimony, maintenance, child maintenance, adult child maintenance, child maintenance in Croatia, child maintenance in Slovenia.

IZJAVA O IZVORNOSTI RADA

Ja, Dea Barić Krišto, studentica Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, OIB 83652488482, JMBAG 0066251994, ovim putem izjavljujem pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću da je moj diplomski rad pod naslovom:

Udržavanje punoljetne djece u Republici Hrvatskoj i Republici Sloveniji

isključivo moje autorsko djelo te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

U Zagrebu, 20. listopada 2022.

Dea Barić Krišto, v.r.

1. UVOD

Uzdržavanje (alimentacija¹) kao institut obiteljskog prava u Republici Hrvatskoj je definirano odredbom članka 281. Obiteljskog zakona² (u daljnjem tekstu: ObZ) kao „dužnost i pravo roditelja i djece, bračnih i izvanbračnih drugova, srodnika u ravnoj lozi te pastorka i maćehe i očuha“. Ipak, treba voditi računa da je pravo, odnosno dužnost uzdržavanja propisana za još neke kategorije osoba u drugim pravnim izvorima. Tako je odredbom članka 39. Zakona o životnom partnerstvu osoba istog spola (u daljnjem tekstu: ZŽPOIS)³ uzdržavanje definirano kao „dužnost i pravo životnih partnera te pod posebnim uvjetima djece i životnog partnera roditelja te djece i partnera-skrbnika.“

Uzdržavanje je važno za članove obitelji i obiteljske odnose, ali i za širu društvenu zajednicu, što je vidljivo u brojnim pravnim izvorima koji uređuju ovaj institut. Ustav Republike Hrvatske⁴ u odredbi članka 64. stavak 1. navodi da su roditelji dužni „odgajati, uzdržavati i školovati djecu te imaju pravo i slobodu da samostalno odlučuju o odgoju djece“. Stavkom 4. istog članka regulira obvezu djece da se brinu za stare i nemoćne roditelje i predstavlja temelj za odredbu članka 292. ObZ-a o uzdržavanju roditelja od strane punoljetne djece.

Pored Ustava Republike Hrvatske, institut uzdržavanja predmetom je uređenja u mnogim međunarodnim mnogostranim ugovorima, npr. UN-ove Konvencije o pravima djeteta⁵, UN-ove Konvencije o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu⁶, Haške Konvencije o međunarodnom namirenju uzdržavanja djeteta i drugim oblicima obiteljskog uzdržavanja⁷ i Haškog Protokola o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja⁸ te Uredbe Vijeća (EZ) br. 4/2009

¹ od *lat. alere* – hraniti i *alimentum* – ono što je potrebno za fizičko održanje čovjeka (Aras, Slađana, Postupci u sporovima o uzdržavanju djece, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 2012, str. 10).

² Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20.

³ Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14, 98/19.

⁴ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 (u daljnjem tekstu: Ustav).

⁵ UN-ova Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori br. 15-65/90, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97.

⁶ UN-ova Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu, Službeni list FNRJ, Međunarodni ugovori, br. 2-23/60, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4-22/94.

⁷ Konvencija o međunarodnom namirenju uzdržavanja djeteta i drugim oblicima obiteljskog uzdržavanja, Hag 2007, Službeni list Europske Unije, 2011.

⁸ Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, Hag, 2007, Službeni list Europske Unije, 2009.

18. prosinca 2008.⁹ o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja¹⁰.

Na zakonskoj razini, neizostavni su izvor prava ObZ, ZZPOIS¹¹, Zakon o privremenom uzdržavanju¹², Zakon o parničnom postupku (u daljnjem tekstu: ZPP)¹³, Ovršni zakon (u daljnjem tekstu: OZ)¹⁴, Zakon o obveznim odnosima¹⁵, Kazneni zakon¹⁶ te ostali provedbeni propisi.

Obiteljskopравни institut uzdržavanja se temelji na četiri važna obiteljska načela: načelu uzajamnog pomaganja svih članova obitelji (načelu obiteljske solidarnosti), načelu osobite zaštite prava djeteta da ostvari uzdržavanje, načelu razmjernosti i načelu pravednosti. Kao temeljno načelo obiteljskog života, solidarnost se očituje u tome da se svi članovi obitelji moraju uzajamno poštovati i jedan drugom pomagati, dok je razmjernost vidljiva u određivanju iznosa uzdržavanja prema potrebama primatelja i mogućnostima davatelja uzdržavanja (vidi *infra* pod 2.3.).¹⁷

Uzdržavanje se ostvaruje između fizičkih osoba, u privatnopravnom području (ali vidi *infra* pod 2.7.). Mješovite je pravne naravi jer obuhvaća elemente osobnog i imovinskog prava, ali se izučava odvojeno od imovinskih odnosa. Iako postoji sličnost odnosa građanskog i obiteljskog

⁹ Uredba u cijelosti obvezuje sve države članice Europske Unije (izuzev Danske) te tako njene odredbe imaju prednost pred međunarodnim ugovorima koji također određuju obvezu uzdržavanja. Prema: Šimović, I., Ćurić, I., Europska Unija i obiteljsko pravo međunarodnopravni, procesnopravni i materijalnopravni aspekti, Ljetopis socijalnog rada, 22, 2015, 2, str. 169.

¹⁰ Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja, Službeni list Europske Unije, 2009, Narodne novine, br. 127/13.

¹¹ ZZPOIS regulira uzdržavanje životnog partnera/partnerice, uzdržavanje između djece i životnog partnera roditelja te između djece i partnera-skrbnika.

¹² Zakon o privremenom uzdržavanju, Narodne Novine, br. 92/14, regulira situacije u kojima je potrebna intervencija države (kroz rješenje Centra za socijalnu skrb) jer roditelj koji ne stanuje s djetetom ne ispunjava svoju obvezu uzdržavanja na temelju ovršne isprave, u cijelosti ili djelomično, a baka i djed po tom roditelju ne pridonose djetetovu uzdržavanju najmanje u visini iznosa privremenog uzdržavanja.

¹³ Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91. i Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22 regulira da sud, ako prihvati zahtjev za uzdržavanje, može obavezati tuženika i na činidbe koje nisu dospjele (čl. 326. st. 2.) te nadležnost sudova u sporovima za zakonsko uzdržavanje (čl. 51.).

¹⁴ Ovršni zakon, Narodne Novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20 regulira da je uzdržavanje izuzeto ili privilegirano kod ovrhe (čl. 172. i 173.), zatim ovrhu kada pravo na uzdržavanje ima više osoba (čl. 198.) i osiguranje nedospjelih obroka tražbine po osnovi uzdržavanja (čl. 334.).

¹⁵ Zakon o obveznim odnosima, Narodne Novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21 regulira da pravo na uzdržavanje ne može zastarjeti (čl. 227. st. 3.) i opće pravilo za verzijski zahtjev (čl. 1119.) koje nadopunjuju odredbe ObZ-a (vidi *infra* pod 2.2.4.).

¹⁶ U Hrvatskoj, kao i u većini drugih država, neplaćanje uzdržavanja se smatra kaznenim djelom sukladno čl. 172. Kaznenog zakona (Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21).

¹⁷ v. Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., Obiteljsko pravo, Narodne novine, 2021., str. 403-404.

prava u području obiteljskopavnog uzdržavanja i imovinskih odnosa¹⁸, uzdržavanje se razlikuje od ustanove uzdržavanja građanskog prava koju pronalazimo u ugovorima o doživotnom ili dosmrtnom uzdržavanju. Glavna obilježja obiteljskopavnog uzdržavanja su: da je ono zakonska, strogo osobna obveza, kao pravo ne zastarijeva te ga se nitko ne može unaprijed odreći, isplaćeno se ne vraća, u pravilu se dosuđuje samo za buduće vrijeme¹⁹ i privilegirano je ili izuzeto kod ovrhe.²⁰

Uzdržavanje se razlikuje s obzirom na osobe koje su se dužne uzdržavati, pa tako razlikujemo uzdržavanje između roditelja i djece, između ostalih krvnih srodnika, između tazbinskih srodnika, uzdržavanje bračnog druga, uzdržavanje izvanbračnog druga i roditelja izvanbračnog djeteta po ObZ-u te uzdržavanje životnog partnera/partnerice, uzdržavanje između djece i životnog partnera roditelja te između djece i partnera-skrbnika po ZZPOIS-u.

Prva skupina, uzdržavanje između roditelja i djece, pokazuje međusobnu obvezu i pomoć najbližih krvnih srodnika. Obveza uzdržavanja između roditelja i djece je uvijek recipročna.²¹ Dok roditelji imaju dužnost i pravo odgajati, obrazovati i uzdržavati djecu, djeca isto trebaju biti obzirna prema svojim roditeljima te ih uzdržavati u slučajevima predviđenima zakonom. Sukladno članku 27. stavak 1. i 2. UN-ove Konvencije o pravima djeteta, svako dijete ima pravo na životni standard primjeren njegovom razvoju (tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom), a roditelji imaju najveću odgovornost za osiguranje životnih uvjeta koji su prijeko potrebni za djetetov razvoj, ovisno o svojim sposobnostima i materijalnim mogućnostima.²² Osim što ovisi o navedenim faktorima, treba imati na umu i da djecu treba posebno štiti. Oni imaju posebne potrebe koje su različite od potreba odraslih osoba i nesposobni su štiti vlastite interese.²³

¹⁸ Šimović, I., Ćurić, I., *op. cit.*, bilj. 9., str. 169.

¹⁹ *Nemo pro praeterito allitur*, lat. Nitko se ne hrani za prošlo vrijeme.

²⁰ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 404.

²¹ Aras, S., Marginalije uz uređenje alimentacijskih procedura u hrvatskom i makedonskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 61, 2011, 2, str. 280.

²² *sup.* „Socijalna odnosno ekonomska prava u uskoj su vezi s materijalnim potporama koje djetetu trebaju radi odrastanja. Među socijalnim pravima ističu se pravo djeteta na socijalnu sigurnost, a pravo djeteta na životni standard primjeren djetetovu tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i društvenom razvoju u najužoj je vezi s obiteljskopavnim institutom uzdržavanja... u istoj odredbi članka 27. Konvencije, najveća odgovornost za to pada na roditelje.“ Prema: Korać Graovac, A., Uzdržavanje kao sredstvo ostvarenja prava djeteta na životni standard, u: Hrabar, D. (ur.), Prava djece-multidisciplinarni pristup, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021, str. 29.

²³ Rešetar, B., Neka pitanja određivanja uzdržavanja za djecu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 54, 2004, 5, str. 939.

„Uzdržavanjem djece roditelji podmiruju životne potrebe svoje djece i osiguravaju ekonomsku osnovu za njihov razvoj.“²⁴

S obzirom na dob djeteta, razlikujemo uzdržavanje maloljetnog i punoljetnog djeteta. Roditelji, osobito radno sposobni, dužni su uzdržavati svoje maloljetno dijete. Uzdržavanje punoljetne djece ograničeno je na način da je zakonodavac predvidio dodatne pretpostavke koje dijete mora ispunjavati. Počevši od redovitog školovanja, studiranja odnosno obrazovanja te redovitog i urednog ispunjavanja vlastitih školskih odnosno fakultetskih obveza, preko postojanja određene teške i trajne bolesti ili invaliditeta, odnosno određenih opravdanih razloga za neispunjenje obveza, pa sve do gornje dobne granice koja je dvadeset i šest godina. ObZ pridaje osobitu važnost i obavještavanju između roditelja i djeteta.

Situacija s uzdržavanjem punoljetne djece u Republici Sloveniji je malo drugačija. Dok su s jedne strane zadržane osnovne odredbe za ostvarivanje prava na uzdržavanje poput redovitog školovanja i dobne granice, s druge strane slovensko pravo ne predviđa određene posebne situacije kao hrvatsko pravo. Hrvatski ObZ uvijek prvo polazi od djeteta i njegovih potreba, dobrobiti i razvoja. Slovenski Družinski zakonik²⁵ ipak veću prednost daje roditeljima procjenjujući njihove mogućnosti i sposobnosti za plaćanje uzdržavanja.

²⁴ Hrabar, D., Prava djece u porodičnim odnosima, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 1991, str. 89.

²⁵ Družinski zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18.

2. UZDRŽAVANJE PUNOLJETNE DJECE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Povijesno gledano uzdržavanje punoljetne djece se smatralo nečim sasvim normalnim i prirodnim. Tako je i prof. Eisner već 1950. godine definirao da „su roditelji dužni davati svojoj djeci uzdržavanje samo dok su maloljetna. Ali ako su im odredili stručno obrazovanje, koje zahtijeva njihovo školovanje ili izučavanje zanata i nakon postignute punoljetnosti dok traje potreba tog obrazovanja, tj. dok dijete nije u mogućnosti svojom zaradom pribavljati sredstva za život“.²⁶ Vrlo slično razmišljanje nalazimo i kod prof. Prokop koja 1966. godine navodi da „...slučaj kada punoljetna djeca traže uzdržavanje od svojih roditelja može se javiti...u vezi s njihovim studiranjem koje započinje ili traje poslije punoljetnosti“.²⁷ Takvo tumačenje se nastavilo i u Zakonu o braku i porodičnim odnosima koji u odredbi članka 237. propisuje: „ako se djeca redovito školuju, roditelji su dužni prema svojim mogućnostima osiguravati im uzdržavanje i nakon punoljetnosti“.²⁸

Obveza uzdržavanja započinje rođenjem djeteta ili utvrđivanjem njegova porijekla, tj. trenutkom stjecanja roditeljske skrbi. Međutim, baš zbog najbližeg krvnog srodstva roditelja i djeteta, uzdržavanje djeteta ne prestaje njegovom punoljetnošću ni prestankom roditeljske skrbi, jer time, u pravilu, ne prestaje niti njegova financijska ovisnost o roditeljima.²⁹ Sukladno odredbi članka 288. stavak 1. ObZ-a, roditelji su prvi dužni uzdržavati svoje maloljetno dijete i radno sposobni roditelji ne mogu se osloboditi predmetne obveze uzdržavanja (iznimke vidi *infra* pod 2.7.). Tako će i nezaposleni roditelj biti dužan uzdržavati maloljetno dijete u skladu s potrebama tog djeteta (sukladno zaštiti najboljeg interesa djeteta).

S druge strane, obveza roditelja prema punoljetnom djetetu je slabija utoliko što ovisi o mogućnostima roditelja i dodatnim propisanim pretpostavkama koje moraju biti ispunjene kako bi punoljetno dijete ostvarilo pravo na uzdržavanje od strane roditelja:

- ako se dijete školuje u srednjoj školi, odnosno polazi sveučilišni ili stručni studij u skladu s posebnim propisima, odnosno program za osnovno obrazovanje ili program

²⁶ Eisner, B., Porodično pravo, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1950., str. 146.

²⁷ Prokop, A., Odnosi roditelja i djece, Školska knjiga, Zagreb, 1966., str. 270.

²⁸ Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 11/78, 27/78, 45/89 i 59/90.

²⁹ Rešetar, *op. cit.*, bilj. 23., str. 943.

srednjoškolskog obrazovanja odraslih te redovito i uredno ispunjava svoje obveze, a najdulje do navršene dvadeset i šeste godine života djeteta

- ako je dijete završilo prethodno navedeno obrazovanje, ali se ne može zaposliti, roditelji moraju uzdržavati dijete godinu dana nakon prestanka obrazovanja, također najdulje do navršene dvadeset i šeste godine života
- ako je dijete, zbog invaliditeta ili teške i trajne bolesti, nesposobno za rad, tada dužnost uzdržavanja postoji dok ta nesposobnost traje (čl. 290. ObZ-a).

Nadalje, razlika uzdržavanja maloljetnog i punoljetnog djeteta vidljiva je u načelu supsidijarnosti. Naime, sukladno odredbi članka 288. stavak 2. i 3. ObZ-a, ako roditelj ne uzdržava maloljetno dijete, dužni su ga uzdržavati baka i djed, odnosno maćeha i očuh, dok takva obveza za navedene ne postoji u odnosu na punoljetno dijete.

Obveza uzdržavanja bi se trebala ostvarivati „prirodno“, dobrovoljnim davanjem sredstava potrebnih za život, zbog osjećaja uzajamne povezanosti.³⁰ U protivnom, pravo uzdržavanja je potrebno ostvariti prisilnim putem u sudskom postupku. Zbog toga se u sudskoj praksi kao najčešći oblik sukoba interesa roditelja i djece pojavljuju sporovi o uzdržavanju djece³¹, a broj sporova o uzdržavanju punoljetne djece počeo je rasti od 2009. godine i nastavlja u tom trendu.³²

U praksi se često postavlja pitanje pojma redovitog i urednog ispunjavanja obveza, tj. je li dovoljno da punoljetno dijete, u slučaju spora, dokaže da ima status redovnog učenika/studenta ili se mora utvrditi da je redovito i uredno ispunjavao svoje obveze. Sudska praksa navodi da je potrebno utvrditi da je punoljetno dijete redovito i uredno ispunjavalo svoje obveze. Tako bi nepolanje ispita i ponavljanje akademske godine značilo da punoljetno dijete nije redovito i uredno ispunjavalo svoju obvezu i izgubilo bi pravo na uzdržavanje, osim ako ne postoje opravdani razlozi.

³⁰ Čučić, T., Uzdržavanje punoljetne djece, *Pravnik*, 38, 2004., 1, str. 48.

³¹ Hrabar, D., *Dijete – Pravni subjekt u obitelji*, Pravni fakultet u Zagrebu, Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljsko pravo, 1994., str. 87.

³² Winkler, S., O uzdržavanju punoljetne djece, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 35, 2014., 2., str. 598.

2.1. DUŽNOSTI DJECE U VEZI S UZDRŽAVANJEM

Punoljetno dijete ostvaruje pravo na uzdržavanje od roditelja ako su ispunjene navedene pretpostavke: a) školovanje u srednjoj školi ili pohađanje programa osnovnog ili srednjoškolskog obrazovanja odraslih ili studiranje na sveučilišnom ili stručnom studiju te redovito i uredno ispunjavanje obveza; b) nemogućnost zaposlenja nakon završetka nekog od prethodno navedenih oblika obrazovanja; c) nesposobnost za rad uslijed teške i trajne bolesti ili invaliditeta.

2.1.1. Školovanje, studiranje, obrazovanje

Pojam redovitog školovanja definira se posebnim propisima koji uređuju srednjoškolsko ili visokoškolsko obrazovanje (npr. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi³³, Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju³⁴, itd.), kao i internim propisima obrazovne institucije (statuti, pravilnici i sl.), dok se ovdje ne ubrajaju razni tečajevi. Tako primjerice, redovito srednjoškolsko obrazovanje kroz treći i četvrti razred, srednjoškolsko obrazovanje odraslih za zanimanje policajac i temeljni policijski tečaj smatraju se obrazovanjem za zanimanje policajac (čl. 14. st. 2. Zakona o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi). Tako je Vrhovni sud Republike Hrvatske (dalje: VSRH) ocijenio da djetetu, koje je nakon završene trogodišnje trgovačke škole upisalo četvrtu godinu iste škole za obrazovanje odraslih, nije došlo do prekida u njegovom redovitom školovanju.³⁵

Što se studiranja tiče, nije bitno studira li dijete redovito ili izvanredno, jer „status redovitog studenta nije dostatan dokazivanju urednog i redovitog školovanja odnosno studiranja... takvo bi poistovjećivanje rezultiralo diskriminatorno u odnosu na izvanredne studente, tim više ako se uzme u obzir da redoviti i izvanredni studenti u konačnici nakon završetka studija dobivaju isto zvanje.“³⁶ Studiranje na Pravnom fakultetu u Zagrebu

³³ Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20.

³⁴ Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Narodne novine, br. 123/03., 198/03., 105/04., 174/04., 2/07., 46/07., 45/09., 45/09., 63/11., 94/13., 139/13., 101/14., 60/15., 131/17., 96/18.

³⁵ VSRH, Rev 1062/2000-2 od 19. rujna 2000.

³⁶ Winkler *op. cit.*, bilj. 32., str. 611.

definirano je Statutom i Pravilnikom o studiju u kojima je navedeno da integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni pravni studij traje pet godina i može ga upisati osoba sa završenom gimnazijom³⁷, a status studenta se stječe upisom na Fakultet³⁸.

2.1.2. Redovito i uredno ispunjavanje obveza

Najvažnija dužnost punoljetnog djeteta, kako bi ostvarilo pravo na uzdržavanje od roditelja, jest da redovito i uredno ispunjava svoje obveze u vezi sa školovanjem, obrazovanjem odraslih ili studiranjem na sveučilišnom ili stručnom studiju, jer u suprotnom nema pravo na uzdržavanje te se mora zaposliti. Na taj način ObZ kao temeljnu pretpostavku za uzdržavanje punoljetnog djeteta koristi pojam „redovitog i urednog ispunjavanja obveza“, dok je na sudu da po vlastitom nahođenju odredi je li u određenom slučaju ta pretpostavka uistinu ispunjena. Brojne sudske odluke o nastanku, promjeni ili prestanku obveze uzdržavanja temelje se upravo na tom elementu ispunjavanja obveza. Svakako se daje na važnosti polaganju ispita i stjecanju ECTS bodova, koji su primarni pokazatelji uspješnosti studenta na fakultetu.

S jedne strane, postoje odluke kojima sud pozitivno odlučuje da učenik ili student redovito i uredno ispunjava svoje obveze te time ostvaruje pravo na uzdržavanje. Županijski sud u Splitu navodi da je tuženik tijekom studiranja na jednom fakultetu položio pet ispita i obavio tri vježbe s ukupno ostvarenih 25 ECTS bodova, s prosjekom ocjena 3,6 i da se to ne može smatrati neuspješnim ispunjavanjem obveza na studiju. Također navodi da se ne bi smatralo redovitim studiranjem da je završio jedan pa upisao drugi fakultet. No, budući da se student samo ispisao s jednog fakulteta i upisao na drugi, nije imao prekid u studiranju. Polagao je ispite cijelo vrijeme, kako na prvom, tako i na drugom fakultetu i na taj način redovito i uredno ispunjavao svoje obveze.³⁹

S druge strane, postoje oni slučajevi u kojima sud negativno odlučuje, tj. utvrđuje da učenik ili student ne ispunjava svoje obveze redovito i uredno, pa samim time ne ostvaruje pravo na uzdržavanje od roditelja. Tako je sud odlučio o prestanku obveze

³⁷ čl. 46. st. 1. i čl. 47. st. 1. Statuta Pravnog fakulteta u Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 2016.

³⁸ čl. 44. st. 1. Pravilnika o studiju, Pravni fakultet u Zagrebu, 2019.

³⁹ Županijski sud u Splitu, Gž Ob-55/2019-2 od 30. siječnja 2019.

uzdržavanja punoljetne studentice zbog toga što nije ispunjavala svoje fakultetske obveze. Neurednim i neredovitim ispunjavanjem obveza smatra se ponavljanje godine, ako je dijete pet godina nakon upisa na fakultet položilo tek prvu godinu studija, a ne postoji nikakav opravdani razlog takvog ponašanja.⁴⁰ Isto tako je odlučio i Županijski sud u Splitu, po čijem mišljenju se određivanje ispunjava li dijete redovito i uredno svoje studentske obveze ne može temeljiti isključivo na njegovom statusu redovitog studenta.⁴¹ Ono se očituje u primarnim obvezama svakog studenta: pohađanju predavanja, seminara i vježbi te primarnoj i najvažnijoj obvezi - polaganju ispita, a ne društvenim aktivnostima studenta poput sudjelovanja u kvizovima znanja. Dodatno, sud navodi da je stjecanje visokoškolske naobrazbe zapravo svrha i smisao studiranja, a to se može ostvariti samo polaganjem ispita.⁴² Tako je sudskom praksom, u nedostatku izričite upute od strane zakonodavca o sadržaju i dosegu pojma redovitog i urednog ispunjavanja obveza, utvrđeno da je pojam redovitog školovanja širi od pojma redovitog studiranja, tj. statusa redovitog studenta.⁴³

Međutim, gubitak jedne školske odnosno akademske godine ili nemogućnost ispunjavanja obveza zbog opravdanih razloga (trudnoća, bolest i sl.), ne mora značiti i gubitak prava na uzdržavanje. Sukladno odredbi članka 88. stavka 1. točke 12. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, student ima pravo na mirovanje obveza za vrijeme služenja vojnog roka, za vrijeme trudnoće i do godine dana starosti djeteta, za vrijeme dulje bolesti te u drugim opravdanim slučajevima prekida studija. „Trudnoća i bolest ozbiljni su razlozi, popraćeni liječničkom dokumentacijom, koji logično opravdaju trenutno neuredno i neredovito ispunjavanje obveza punoljetnika primatelja uzdržavanja.“⁴⁴ Što se tiče ostalih opravdanih razloga, njihova procjena je u potpunosti prepuštena sudu na odlučivanje prema okolnostima svakog pojedinog slučaja, a teret dokazivanja je na uzdržavanom punoljetnom djetetu, kako je odredio i Županijski sud u Rijeci.⁴⁵ S tim u vezi, valja napomenuti da postoje slučajevi u kojima sud priznaje ili ne priznaje postojanje opravdanih razloga za neispunjenje zakonskih obveza od strane

⁴⁰ VSRH, Rev 664/2019-2 od 6. ožujka 2019.

⁴¹ „Uistinu je prije uvođenja članka 210. Obiteljskog zakona iz 2003. postojala tendencija sudova poistovjećivanja statusa redovitog studenta s redovitim ispunjavanjem studijskih obveza.“ Prema: Winkler *op. cit.*, bilj. 32., str. 610.

⁴² Županijski sud u Splitu, Gž Ob-93/2015 od 23. rujna 2015.

⁴³ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 610.

⁴⁴ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 606.

⁴⁵ Županijski sud u Rijeci Gž-5200/09-2, od 13. siječnja 2010.

punoljetnog djeteta. Tako je u jednom slučaju prvostupanjski sud odlučio da postoje opravdani razlozi, budući da su studentu obveze mirovale dvije uzastopne akademske godine. Nakon što je upisao fakultet, student je odradio kadeturu na brodu u dva navrata po šest mjeseci kako bi stekao uvjete za polaganje poručničkog ispita, te su mu obveze mirovale akademskih godina 2018/2019 i 2019/2020, a onda je u 2020/2021 akademskoj godini položio ukupno deset ispita. Tako je sud presumirao njegovo redovito i uredno ispunjavanje obveza. Potom je, u istom slučaju, drugostupanjski sud odlučio preinačiti presudu navodeći da student nije redovito i uredno ispunjavao svoje obveze, niti je imao za to opravdane razloge. Takvu odluku temelji na činjenicama da je student položio samo jedan ispit na studiju u razdoblju od dvije godine i bio zaposlen, a obveze na fakultetu su mu mirovale zbog odrađivanja kadeture na brodu. Iako mu je Sveučilište priznalo pravo na mirovanje obveza zbog kadeture (što nije povezano s njegovim školovanjem na fakultetu), to ne znači da tuženik redovito i uredno ispunjava svoje studentske obveze, kako to očito pogriješno drži prvostupanjski sud.⁴⁶ Također, u sljedećoj odluci sud je potvrdno ocijenio postojanje određenog opravdanog razloga zbog kojeg studentica nije bila u mogućnosti redovito ispunjavati svoje obveze tijekom studiranja i zbog toga morala ponavljati određene akademske godine. Naime, studentica je imala ozbiljnu bolest očiju koja je ostavila posljedice na njezino fizičko i psihičko zdravlje te nemogućnost tada redovitog ispunjavanja obveza na fakultetu. Ali, unatoč svim poteškoćama i problemima, studentica se trudila, marljivo radila i polagala ispite te zadržala status redovitog studenta u formalnopravnom smislu i na taj način zadovoljila kriterij redovitog školovanja.⁴⁷

Nadalje, vidljivo je da sud uzima u obzir sve okolnosti koje mogu utjecati bilo na fizičko, bilo psihičko zdravlje te samim time podredno i na ispunjavanje predviđenih obveza. Osim trudnoće i (fizičke) bolesti, pod opravdani razlog za neispunjavanje obveza sud ubraja i stres. Stres je pojam koji se zadnjih godina često koristi i postalo je skroz normalno govoriti i čuti izraz "*pod stresom sam*". Svakodnevno smo podvrgnuti nekakvom osjećaju stresa, a pogotovo ako je u pitanju npr. razvod braka roditelja, gdje zapravo niz drugih okolnosti može biti dodatan izvor stresa. Tako je sud odlučio da, iako je studentica izgubila samo jednu godinu studija, se to dogodilo upravo zbog stresa povodom razvoda

⁴⁶ Županijski sud u Splitu, Gž Ob-337/2021-2 od 15. srpnja 2021.

⁴⁷ Županijski sud u Varaždinu, Gž 178/09-2 od 12. svinja 2009.

roditelja i prestanka bračne zajednice roditelja, dok u ostalom dijelu studiranja redovito i uredno ispunjava svoje obveze.⁴⁸

U širem smislu, postoje i slučajevi u kojima studenti završe jedan fakultet i nakon toga upišu još jedan, o čemu se očitovao i Vrhovni sud Republike Hrvatske navodeći da takva situacija ne spada pod redovito školovanje koje je određeno zakonom da bi roditelj morao uzdržavati dijete i nakon punoljetnosti.⁴⁹

2.1.3. Obavješćavanje roditelja o redovitom ispunjavanju obveza

Odredbom članka 291. stavak 2. ObZ-a propisana je dužnost punoljetnog djeteta da obavijesti roditelje o redovitom ispunjavanju obveza i to najkasnije do 1. studenoga svake školske ili akademske godine. Ovime se daje poticaj stvaranju i jačanju iskrenog i otvorenog odnosa između roditelja i djece, budući da je obveza moralno-materijalne naravi, te poštivanju načela procesne ekonomije. U suprotnom bi roditelj mogao tražiti navedene podatke tek od nadležnih tijela i pravnih osoba (vidi *infra* pod 2.2.3.).

Međutim, zakon nije definirao što se događa u slučaju da dijete ne postupi sukladno navedenoj odredbi. Ovom odredbom ObZ predstavlja *lex imperfecta* budući da je pravnom normom propisana obveza, ali nije propisana sankcija u slučaju kršenja iste.

2.1.4. Pridonošenje svom uzdržavanju

Punoljetno dijete koje ostvaruje vlastite prihode mora pridonositi za svoje uzdržavanje (čl. 291. st. 1. ObZ-a). Dio današnjih studenata bavi se nekim studentskim poslom ili volontiranjem ili sezonskim radom koji rezultiraju određenim novčanim primanjima. Na taj način punoljetna djeca pridonose svom uzdržavanju, makar i privremeno.

Premda takvo zaposlenje predstavlja stjecanje dragocjenog radnog iskustva i povećava buduće prilike glede zaposlenja na tržištu rada, ono ostavlja određene posljedice na obrazovanje djeteta. Zaposlenost studenata negativno utječe na akademski uspjeh i

⁴⁸ VSRH, Rev 2765/16-2 od 13. prosinca 2016.

⁴⁹ VSRH, Rev 892/10-2 od 16. svinja 2012.

uspješan završetak godine studija. Nekoliko studija potvrđuje da mnogi studenti imaju problema s usklađivanjem posla i opterećenja koje ono nosi i fakultetskih obveza. Dok neka druga istraživanja pokazuju da studenti, koji se bave nekim plaćenim poslom, najviše žrtvuju svoj društveni život i izvannastavne aktivnosti, poput volonterskog rada i sporta.⁵⁰

Naprotiv, postavlja se pitanje predstavljaju li određeni primitci također prihode djeteta, kao npr. dječji doplatak i invalidnina. VSRH je zauzeo striktno stavove da se takvi prihodi ne smatraju prihodima djeteta u smislu odredbe članka 291. stavka 1. ObZ-a. Po njegovom shvaćanju nije riječ o prihodu djeteta, budući da je doplatak za djecu novčano primanje koje koristi roditelj ili druga osoba određena tim Zakonom radi potpore uzdržavanju i odgoju djece (čl. 1. Zakona o doplatku za djecu⁵¹).⁵²

Jedan od zanimljivih slučajeva pojavio se pred drugostupanjskim sudom u Zagrebu. Utvrdio je da dijete koje ima prihode je dužno pridonositi za svoje uzdržavanje sukladno ObZ-u. Stoga se doplatak za djecu i invalidnina smatraju imovinom djeteta i treba ih uzeti u obzir prilikom određivanja visine iznosa uzdržavanja. Međutim, po shvaćanju revizijskog suda nije riječ o prihodu djeteta u tom smislu. Revizijski sud navodi da dijete ne smije biti dovedeno u nepovoljniju situaciju nego što bi bilo da živi s oba roditelja. Uzdržavanje gleda na način da je to novčano davanje kojeg mora plaćati roditelj s kojim dijete ne živi i na taj način pokušati nadoknaditi ono što bi pružao djetetu kada bi živjelo s oba roditelja. Zaključuje da se ni doplatak za djecu ni invalidnina ne mogu smatrati prihodima djeteta iz kojeg bi ono moralo doprinositi vlastitom uzdržavanju jer se dijete ne smije stavljati u različite položaje glede primanja na ime osobne invalidnine.⁵³

2.2. PRAVA I DUŽNOSTI RODITELJA U VEZI S UZDRŽAVANJEM

Gledajući s djetetove strane, uzdržavanje predstavlja pravo, a s roditeljske obvezu. Iako su punoljetna djeca dužna ispuniti određene dodatne pretpostavke kako bi ostvarila pravo na uzdržavanje, najčešće se roditelji pojavljuju s određenim odgovornostima, pravima i

⁵⁰ Kosi, T., Nastav, B., Šušteršič, J., Does Student Employment Deteriorate Academic Performance? The Case of Slovenia, *Revija za socijalnu politiku*, 20, 2013., 3., str. 255-256.

⁵¹ Zakon o doplatku za djecu, *Narodne novine*, br. 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18.

⁵² VSRH, Rev 2350/14-2 od 18. prosinca 2014.

⁵³ VSRH, Rev 543/16-2 od 9. ožujka 2016.

dužnostima. Kad je u pitanju uzdržavanje, zakoni nameću roditeljima najviše dužnosti prema djeci, a tek onda prava. Roditeljima, osobama odgovornima za svoju djecu, kao vodilja u odgoju i razvoju djeteta mora biti najveći interes djeteta.⁵⁴ Međutim, sveukupno je obveza roditelja u odnosu na punoljetnu djecu slabija od one za maloljetnu djecu.

2.2.1. Dužnost uzdržavanja djeteta godinu dana nakon prestanka obrazovanja

Ako se dijete ne može zaposliti, a završilo je obrazovanje, roditelj je dužan uzdržavati punoljetno dijete godinu dana nakon prestanka obrazovanja ako dijete nije navršilo dvadeset šest godina (čl. 290. st. 2. ObZ-a).

Potrebno je razlikovati pojmove financijske samostalnosti i zaposlenosti. Svaki posao ne osigurava u potpunosti financijsku samostalnost. „Nezaposlenost mladih se ne odražava samo na njihov osobni status, odnosno na činjenicu da ostaju živjeti s roditeljima i ne osnivaju vlastitu obitelj. Njome također nestaje obiteljsko (obilnije ili skromnije) bogatstvo. Nezaposlenost mladih se financira iz ušteđevina starijih generacija što dovodi do nastavka stagnacije privrede.“⁵⁵

Zato je ova odredba ObZ-a i uvedena, ponajprije zbog prevelikog problema nezaposlenosti. Na taj se način punoljetnom djetetu pruža određeno vremensko razdoblje da nađe posao za koji se obrazovao/obrazovala, a da za to vrijeme prima financijsku pomoć od roditelja, budući da još nije u stanju osamostaliti se. „Primjerice, ako je nakon srednjoškolskog školovanja tražio posao, pa ga nije pronašao, pa kako ne bi izgubio pravo na uzdržavanje, upisao bi se na fakultet, pa bi eventualno promijenio u hodu studij... Takve su situacije postojale i postoje, ali onda bi bilo oportuno striktnije urediti jednogodišnje razdoblje predviđeno radi pronalaženja puta k odrastanju.“ U praksi se ova odredba koristi dosta elastično i dovodi do pravne nesigurnosti te se radi o „začaranom krugu koji prerasta u zabrinjavajući društveni fenomen, gdje se na neki način gubi jedna generacija samostalnih, radno sposobnih, ljudi koji ne stvaraju nove obitelji, već ostaju samo nečija djeca.“⁵⁶

⁵⁴ Hrabar, D., *op. cit.*, bilj. 22., str. 29.

⁵⁵ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 613.

⁵⁶ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 599. i 607.

Zakonodavac nije precizno definirao što znači da se dijete „ne može zaposliti“. Postavlja se pitanje hoće li dijete iskorištavati situaciju nezaposlenosti i tražiti uzdržavanje od roditelja, bez da se uopće trudi pronaći posao, tj. „ima li punoljetno dijete specifičnu aktivnu ulogu u vlastitom osamostaljenju?“⁵⁷ Ova odredba je svakako nedorečena i privremeno prebacuje na teret roditelja i obitelji društveni problem nezaposlenosti mladih.⁵⁸

U takvim situacijama je dobar orijentir Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad⁵⁹ koji se odnosi na sve nezaposlene osobe koje su u potrazi za zaposlenjem te propisuje što se točno smatra aktivnim traženjem posla. Samim time, postupanje protivno odredbama Pravilnika predstavlja gubitak statusa nezaposlene osobe. Tako je odlučio i Županijski sud u Dubrovniku, koji navodi da roditelji nisu dužni uzdržavati punoljetno dijete koje nakon završenog školovanja nije htjelo prihvatiti zaposlenje za koje se traži srednja stručna sprema. U tom slučaju se primatelj uzdržavanja, ne može pozivati na okolnost nezaposlenosti.⁶⁰

2.2.2. Dužnost uzdržavanje djeteta nesposobnog za rad

Roditelj je dužan uzdržavati punoljetno dijete, koje zbog teške i trajne bolesti ili invaliditeta nije sposobno za rad, sve dok ta nesposobnost traje (čl. 290. st. 4. ObZ-a).

Medicinskom dokumentacijom (npr. potvrda izabranog doktora medicine primarne zdravstvene zaštite ili nalaz i mišljenje liječnika vještaka) se utvrđuje i dokazuje teška i trajna bolest koja čini dijete nesposobnim za rad. Opća nesposobnost za rad uzrokovana invaliditetom vidljiva je u odredbi članka 2. Zakona o Registru osoba s invaliditetom⁶¹:

- Osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njezino puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugima.

⁵⁷ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 608.

⁵⁸ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 414.

⁵⁹ Pravilnik o aktivnom traženju posla i raspoloživosti za rad, Narodne novine, br. 52/17.

⁶⁰ Županijski sud u Dubrovniku, Gž-996/2012 od 14. studenog 2012.

⁶¹ Zakon o registru osoba s invaliditetom, Narodne novine, br. 63/22.

- Dijete s teškoćama u razvoju je dijete čije sposobnosti u međudjelovanju s čimbenicima iz okoline ograničavaju njegovo puno, učinkovito i ravnopravno sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugim.

Sudu je svakako ostavljena zadaća procjene bolesti i trajnosti iste koju ocjenjuje prema okolnostima svakog pojedinog slučaja i stanju na tržištu rada. Uzima u obzir i mogućnost zapošljavanja sa smanjenim zdravstvenim sposobnostima, sukladno odredbi članka 3. stavak 2. Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom⁶²: „Osoba s invaliditetom s preostalom radnom sposobnosti je osoba čiji invaliditet u odnosu na sposobnosti osobe bez invaliditeta jednake ili slične životne dobi, jednake ili slične naobrazbe, u jednakim ili sličnim uvjetima rada, na jednakim ili sličnim poslovima ima za posljedicu smanjenu mogućnost radno se osposobiti i zaposliti.“

2.2.3. Pravo traženja i dobivanja podataka o djetetovom obrazovanju odnosno zaposlenju

Sličnog sadržaja kao odredba članka 291. stavak 2. ObZ-a je i odredba članka 290. stavak 5. ObZ-a (vidi *supra* pod 2.1.3.), koja određuje da roditelji imaju pravo tražiti i dobiti podatke o djetetovom obrazovanju i/ili zaposlenju od djeteta, nadležnih tijela i pravnih osoba.

Navedeno im omogućava uvid u stanje djetetovog obrazovanja i financija te eventualnu mogućnost pokretanja sudskog postupka za smanjenje ili prestanak obveze uzdržavanja (čl. 285. u vezi s čl. 429. i čl. 430. ObZ-a). Naime, postoje slučajevi kada roditelji i punoljetna djeca nisu u dobrim odnosima te između njih ne postoji određeno povjerenje. Zbog toga je ObZ predvidio neki način zaštite roditelja od bilo kakve zloporabe ovog prava.

Prethodno spomenuta sličnost s odredbom članka 291. stavak 2. ObZ-a, navodi na razmišljanje zašto je to zakonodavac regulirao u jednoj odredbi kao pravo roditelja, a u drugoj kao dužnost djeteta te utječe li to na teret dokazivanja u eventualnim sporovima koji mogu nastati s obzirom na nastanak ili prestanak obveze uzdržavanja.⁶³

⁶² Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18, 32/20.

⁶³ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 608.

2.2.4. Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje

Roditelji imaju pravo na verzijski zahtjev kao pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje. Odredba članka 1119. ZOO-a definira da ako netko za drugog učini kakav izdatak ili što drugo što je ovaj po zakonu bio dužan učiniti, ima pravo zahtijevati naknadu od njega. Na ovu odredbu nadovezuje se odredba članka 287. ObZ-a koja definira da ako neka fizička ili pravna osoba nije bila dužna uzdržavati, a snosila je troškove uzdržavanja djeteta, može tužbom tražiti naknadu tih troškova od druge osobe koja je po ObZ-u bila dužna uzdržavati ako su učinjeni troškovi bili opravdani⁶⁴. Osoba koja je podredno dužna davati uzdržavanje, a snosila je troškove uzdržavanja, ovlaštena je tražiti od osobe koja je prije nje bila dužna davati uzdržavanje naknadu onoga što je umjesto nje dala za uzdržavanje. Tako npr. roditelj koji živi s djetetom, a od drugog roditelja ne prima uzdržavanje koje je ovaj dužan davati, ima pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje. Ovo pravo je dodatno razrađeno u odredbi članka 431. stavak 1. ObZ-a u kojem je propisano da obveznik uzdržavanja koji je davao uzdržavanje i nakon podnošenja tužbe radi prestanka ili smanjenja iznosa uzdržavanja određenog ovršnom ispravom ima pravo na povrat vrijednosti neosnovano danog uzdržavanja ako njegova tužba bude prihvaćena.

Na taj način se pospješuje institut uzdržavanja i omogućava osobi koja je snosila trošak uzdržavanja, vjerovniku (npr. roditelju koji živi s djetetom), umjesto osobe koja je na to prvotno ili barem prije njih bila dužna činiti, dužniku (npr. roditelj koji ne živi s djetetom), da ga od te osobe nadoknadi. Također, verzijskim zahtjevom se pokušava zaštititi vjerovnika uzdržavanja i pripomoći mu u slučajevima u kojima je teško za očekivati da će obveznik uzdržavanja na vrijeme, redovito i u cijelosti ispuniti svoju obvezu.

2.3. ODREĐIVANJE VISINE UZDRŽAVANJA

Oba su roditelja, svaki prema svojim mogućnostima, dužni plaćati uzdržavanje za punoljetno dijete. Međutim, roditelj s kojim dijete stanuje svoj udio u obvezi uzdržavanja

⁶⁴ Opravdanim troškovima smatraju se troškovi koji su određeni odlukom nadležnog suda u kojoj je prethodno riješeno koliki iznos na ime uzdržavanja je dužan isplaćivati roditelj koji ne živi s djetetom. Kada je pravomoćnom sudskom odlukom određen mjesečni iznos koji je dužan isplaćivati obveznik davanja uzdržavanja, zahtjev osobe koja je snosila troškove uzdržavanja djeteta ne može prelaziti taj iznos (VSRH, Rev-1302/2008-2 od 28. siječnja 2009.).

djeteta ispunjava kroz svakodnevnu skrb o djetetu (u iznos uzdržavanja uračunavaju se troškovi stanovanja), a roditelj koji ne stanuje s djetetom obvezu uzdržavanja djeteta ispunjava zadovoljavanjem materijalnih potreba djeteta u obliku novčanog uzdržavanja⁶⁵. Dakle, svakodnevna skrb o djetetu smatra se jednakovrijednom zadovoljavanju materijalnih potreba djeteta u obliku novčanog uzdržavanja (čl. 310 i 316. ObZ-a). Budući da roditelj s kojim dijete živi svakodnevno pokriva troškove i svog i djetetovog života poput troškova stanovanja, struje, vode, plina, hrane i drugih troškova koji su potrebni za život, jedino je pravilno da se oni uračunaju, jer takvih troškova drugi roditelj nema. Taj roditelj zapravo ispunjava svoju obvezu uzdržavanja radom i brigom oko podizanja djeteta.⁶⁶ „Riječ je o svojevrsnoj fikciji jer je notorna činjenica da je u najvećem broju slučajeva novčani iznos koji za uzdržavanje daje roditelj koji s djetetom ne živi premalen, te da razliku namiruje roditelj koji s djetetom živi i u novčanom iznosu.“⁶⁷

Sud određuje visinu uzdržavanja sukladno potrebama djeteta (korisnika uzdržavanja) i mogućnostima roditelja (obveznika uzdržavanja) i to samo za buduće vrijeme, tj. vrijeme nakon podnošenja zahtjeva za uzdržavanje. Sud prvo utvrđuje potrebe djeteta, a onda mogućnosti roditelja. Tako da nije određen minimalan iznos uzdržavanja punoljetnog djeteta jer se ono uvijek veže uz mogućnosti roditelja.

Pri procjenjivanju potreba uzdržavane osobe sud će uzeti u obzir njezine prihode, imovinsko stanje, sposobnost za rad, mogućnost zaposlenja, zdravstveno stanje te druge okolnosti o kojima ovisi odluka o uzdržavanju (čl. 307. st. 2. ObZ-a). Iako ObZ nije definirao što s nužnim izvanrednim većim troškovima za dijete (npr. operacija, putovanje na natjecanje i sl.), ostaje jedino nada da sud i njih uzima u obzir prigodom određivanja uzdržavanja.

Pri procjenjivanju mogućnosti osobe koja je dužna uzdržavati uzet će se u obzir njezino imovinsko stanje, sva njezina primanja i stvarne mogućnosti stjecanja povećane zarade, njezine vlastite potrebe i druge zakonske obveze uzdržavanja (čl. 307. st. 3. ObZ-a). Ukupne mogućnosti roditelja, obveznika uzdržavanja, koje sud utvrđuje u postupku odnose se na

⁶⁵ U čl. 238. st. 1. Obiteljskog zakona iz 2003. godine bilo je definirano da se „uzdržavanje određuje u novčanom iznosu, osim ako postoje opravdani razlozi da se uzdržavanje osigura na drugi način“. Iako uzdržavanje u naturi nije predviđeno, čini se da nema zapreke da se uzdržavanje za punoljetnu djecu odredi i u naturi. (*vidi*: Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 440.)

⁶⁶ Rešetar, B., *op. cit.*, bilj. 23., str. 962.

⁶⁷ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 443.

njegove prihode i imovinsko stanje u vrijeme određivanja uzdržavanja i sve druge mogućnosti stjecanja zarade u skladu s dobi, obrazovanjem i radnom sposobnosti. Takvi prihodi prikazuju se u neto iznosu svih stalnih i privremenih (npr. glazbeni nastup, prodaja autorskog djela, pobjeda na sportskom turniru i sl.) novčanih primanja (čl. 313. ObZ-a). Primanja mogu biti npr. iz radnog odnosa i od imovine (npr. najamnina nekretnine, prihodi od dionica), a na tužitelju će biti teret dokazivanja da tuženik ostvaruje takve dodatne prihode.⁶⁸

Postoje situacije u kojima roditelji pokušavaju prividno umanjiti svoju imovinu, bilo izostavljanjem s popisa imovine ili darovanjem iste drugoj osobi, kako bi smanjili obvezu uzdržavanja jer su ta ista sredstva potrebna njima za troškove života. Stoga ObZ daje ovlast sudu da zatraži cjelokupni popis imovine od obveznika uzdržavanja i od nadležnih institucija kao npr. Porezne uprave ili Ministarstva unutarnjih poslova. Dodatno, sud može odrediti i privremenu mjeru radi uzdržavanja koja će djetetu osigurati uzdržavanje u određenom minimalnom iznosu do pravomoćnosti presude.

2.4. POSTUPAK ZA ODREĐIVANJE UZDRŽAVANJA

Ako roditelj dobrovoljno daje uzdržavanje neće biti potrebe za primjenom odredbi ObZ-a, ni za pokretanjem bilo kakvog sudskog postupka. Također, iako je zakonodavac propisao sklapanje sudske nagodbe samo za maloljetno dijete, to ne priječi mogućnost stranaka da sklope sudsku nagodbu o uzdržavanju punoljetnog djeteta.

Ako dobrovoljno uzdržavanje izostane, maloljetno dijete može podnijeti zahtjev za uzdržavanje u izvanparničnom pojednostavnjenom postupku za određivanje uzdržavanja (čl. 308. ObZ-a), a punoljetno dijete svoje pravo na uzdržavanje može ostvariti jedino u parničnom postupku. Tada postavlja tužbu i tužbeni zahtjev u kojemu potražuje određeni iznos uzdržavanja od roditelja.

Osim odredbi ObZ-a, primjenjuju se i odredbe ZPP-a i OZ-a. Zbog bolje zaštite interesa stranaka u postupku, ObZ propisuje određena odstupanja od općih procesnih pravila definiranih u ZPP-u: sud u nekim slučajevima mora odlučivati *ex officio* i nije vezan zahtjevima stranaka kad donosi odluku o uzdržavanju. Na taj način sud sprječava manipulacije

⁶⁸ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 438.

roditelja koji mogu uskratiti dijete za uzdržavanje, jer ono, kao osobno i imovinsko pravo djeteta, mora ostati zaštićeno.⁶⁹

U parničnom postupku radi uzdržavanja punoljetnog djeteta kao stranke se pojavljuju punoljetno dijete i roditelj koji ga je dužan uzdržavati (čl. 424. st. 1. ObZ-a). U sporu o uzdržavanju u kojem je tužitelj dijete, sud može donijeti kontumacijske presude (presudu zbog ogluhe i presudu zbog izostanka) i dispozitivne presude (presudu na temelju priznanja i presudu na temelju odricanja) ako procijeni da je to u skladu s dobrobiti djeteta (čl. 349. st. 3. i 4. u vezi s čl. 425. ObZ-a).

2.5. IZMJENA OBVEZE UZDRŽAVANJA

Sukladno odredbi članka 285. ObZ-a, ako je obveza uzdržavanja punoljetnog djeteta određena ovršnom ispravom, osoba koja prima i osoba koja daje uzdržavanje može tražiti da sud povisi ili snizi iznos uzdržavanja, odluči o prestanku uzdržavanja ili promijeni način uzdržavanja, ako su se okolnosti promijenile (*clausula rebus sic stantibus*⁷⁰).

Smanjivanje iznosa uzdržavanja je uređeno odredbom članka 430. ObZ-a i do njega može doći smanjenjem potreba punoljetnog djeteta ili smanjenjem mogućnosti roditelja. Dok u obrnutom slučaju dolazi do povećanja iznosa uzdržavanja koje je uređeno odredbom članka 432. ObZ-a.

Ako je pravo na uzdržavanje utvrđeno ovršnom ispravom, roditelj može tužbom zahtijevati da sud smanji iznos uzdržavanja čim nastanu okolnosti zbog kojih je do toga došlo. U toj tužbi roditelj je dužan naznačiti smanjeni iznos za koji smatra da ga je još uvijek dužan plaćati (čl. 430. st. 1. ObZ-a). Ako nađe da je zahtjev za smanjenje iznosa uzdržavanja u cijelosti ili djelomice osnovan, sud će odlučiti o iznosu koji je roditelj dužan plaćati za uzdržavanje počevši od dana podnošenja tužbe ili kojeg drugog dana nakon tog dana, ili će zahtjev u cijelosti odbiti kao neosnovan (čl. 430. st. 2. ObZ-a).

⁶⁹ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 431. i 443.

⁷⁰ *Clausula rebus sic stantibus*, *lat.* uglavak da će okolnosti ostati kakve jesu, odnosno ako se okolnosti izmijene, postojat će pravo na raskid ili izmjenu ugovora, dostupno na: <https://informator.hr/strucni-clanci/clausula-rebus-sic-stantibus>.

„Presuda kojom bi se prihvatila tužba za smanjenje/povećanje obveze uzdržavanja djelovala bi konstitutivno-kondemnatorno *pro futuro* od momenta podnošenja tužbe odnosno kojeg kasnije momenta (*ex tunc*), a pritom bi najkasniji moment bio moment zaključenja glavne rasprave. Sve do navedenog momenta bi se uzdržavanje moglo naplaćivati na temelju prijašnje ovršne isprave.“⁷¹

Sud može i povećati obvezu uzdržavanja te će u presudi naznačiti povećani iznos i dan od kojeg se treba plaćati novi povećani iznos. Dok će se određeni obroci koji su bili utvrđeni ovršnom ispravom prije donesene odluke o povećanju iznosa i dalje isplaćivati po toj staroj ovršnoj ispravi (čl. 432. ObZ-a).

S obzirom na smanjenje ili povećanje iznosa uzdržavanja, sud je ovlašten donijeti i privremenu mjeru radi uzdržavanja, a iznos koji je već uplaćen do pravomoćnosti odluke, roditelj može tražiti verzijskim zahtjevom (vidi *supra* pod 2.2.4.).

2.6. PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA PUNOLJETNOG DJETETA

Glavna svrha uzdržavanja je osiguranje materijalne potpore na putu prema osamostaljenju i zaposlenju punoljetnog djeteta. Ipak, budući da je dijete već steklo poslovnu sposobnost, potrebno je opravdati takva (materijalna) odricanja roditelja u korist punoljetnog djeteta za koja se treba znati kada je kraj. „Obveza roditelja ne može trajati *sine die*.“⁷²

Pravo na uzdržavanje uvijek će prestati:

- smrću roditelja ili djeteta (uzdržavanje je strogo osobna obveza)
- istekom roka na koji je uzdržavanje određeno (npr. godina dana od završetka školovanja/ navršena dvadeset i šesta godina života djeteta)
- ako su prestale postojati zakonom propisane pretpostavke na temelju kojih je određeno uzdržavanje (*clausula rebus sic stantibus*)
- ako dijete sklopi brak ili zasnuje izvanbračnu zajednicu.⁷³

⁷¹ Aras, S., *op. cit.*, bilj. 1., str. 386.

⁷² Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 619.

⁷³ Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović I., *op. cit.*, bilj. 17., str. 449.

Odredbe članaka 290. i 291. ObZ-a, kojima je uređeno uzdržavanje punoljetnog djeteta, povijesno se nisu previše izmijenile, već su zadržale kontinuitet. Naime, opširnije su od odredbi članaka 210. i 211.⁷⁴ Obiteljskog zakona iz 2003. godine (dalje: ObZ 2003)⁷⁵, i to u dijelu u kojem se po prvi puta definira gornja dobna granica uzdržavanja (do navršene dvadeset šeste godine života) te obveza da dijete mora obavijestiti roditelje o redovitom ispunjavanju obveza najkasnije do 1. studenoga. Tako danas vrijedi da uzdržavanje punoljetnog djeteta u pravilu prestaje kada dijete navrší dvadeset i šest godina.

Gledajući ovu odredbu s djetetove strane, vidljivo je da ta dvadeset i šesta godina života predstavlja prekretnicu u životu djeteta, kada bi ono trebalo završiti obrazovanje i pronaći posao. S roditeljske strane takvi materijalni izdatci u korist punoljetnog djeteta upućeni su u smjeru podrške njegovom obrazovanju i podmirivanja osnovnih životnih potreba, što zapravo čini najvažniju zadaću roditelja i pravo djeteta, izdvojenu iz sadržaja roditeljske skrbi (*arg. a contrario* čl. 92. ObZ-a). Naravno, potreban je i nekakav vremenski orijentir koliko dugo će biti opterećeni takvom obvezom materijalnog davanja te potencijalno određenim odricanjima.⁷⁶ „Dakako, zakon ne utječe na volju, želju i mogućnosti roditelja da punoljetnu djecu uzdržavaju i nakon proteka zakonskih rokova te u većem iznosu, ako je to u skladu s mogućnostima roditelja, nego bi im na temelju zakona pripao.“⁷⁷

Osim prethodno navedenog članka 285. ObZ-a (vidi *supra* pod 2.5.), novelom Obiteljskog zakona iz 2007. dodan je članak 212.a u ObZ 2003, sadašnji 429. ObZ-a koji regulira prestanak obveze uzdržavanja. Ako je pravo na uzdržavanje djeteta utvrđeno ovršnom ispravom (sudska odluka ili sudska nagodba), obveznik uzdržavanja može tužbom tražiti da, čim prestanu pretpostavke za uzdržavanje djeteta, prestane i njegova obveza uzdržavanja (na temelju te isprave). Ako sud prihvati takav tužbeni zahtjev onda utvrđuje da je dan podnošenja tužbe ili koji drugi dan poslije toga dana (ako nađe da je obveza prestala toga dana) zapravo dan prestanka prava na uzdržavanje (čl. 429. st. 1. i 2. ObZ-a). Da je dan prestanka prava na uzdržavanje zapravo dan podnošenja tužbe, utvrdio je i Županijski sud u Splitu.⁷⁸ Najraniji

⁷⁴ Dok su neke države odredile gornju dobnu granicu uzdržavanja punoljetnog djeteta – navršena dvadeset i šesta godina života, neke druge, između ostalog i Hrvatska, nisu spomenule nikakvu dobnu granicu. Prema: Winkler *op. cit.*, bilj. 32., str. 601.

⁷⁵ Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11 i 25/13.

⁷⁶ Županijski sud u Zagrebu, Gž Ob-345/2021-2 od 8. rujna 2021.

⁷⁷ Hrabar, D., Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi, Narodne novine, Zagreb, 2019., str. 198.

⁷⁸ Županijski sud u Splitu, Gž Ob-276/2020-3 od 4. lipnja 2020.

trenutak kada se može utvrditi prestanak obveze predstavlja dan podnošenja tužbe⁷⁹, a najkasniji trenutak zaključenja glavne rasprave.⁸⁰

No, postavlja se pitanje jesu li roditelji dužni doprinositi uzdržavanju punoljetnog djeteta koje nije napunilo dvadeset i šest godina, redovito se školuje ili se ne može zaposliti nakon završenog školovanja, a u međuvremenu je sklopilo brak? ObZ nije propisao da je sklapanje braka razlog za ukidanje obveze uzdržavanja. Međutim, sudska praksa uglavnom ide u smjeru da „brak predstavlja razlog preinačenja obveze roditelja koja postaje supsidijarne prirode“⁸¹, jer se pravo na uzdržavanje od roditelja ostvaruje tek nakon uzdržavanja od bračnog druga, bez obzira je li maloljetno ili punoljetno dijete sklopilo brak.⁸² Naime, potreba za uzdržavanjem ne prestaje, već se brakom mijenja subjekt koji je prvi po redu dužan plaćati uzdržavanje u slučaju konkurencije više obveznika uzdržavanja.⁸³

Jednako tako, upitno je što se događa sa studentima koji su odabrali duži studij ili produžili godinu i imali opravdani razlog za to, odnosno imaju li i oni pravo na godinu dana nakon završetka studija za pronalaženje posla i uzdržavanje, budući da je striktno definirana gornja dobna granica od dvadeset i šest godina?

2.7. DRŽAVNA POMOĆ

Obitelj ima glavnu ulogu u pružanju potpore i pomoći svojim članovima, pogotovo djeci u svrhu njihova osamostaljenja, što u konačnici proizlazi iz načela obiteljske solidarnosti kao jednog od temeljnih načela na kojima se temelji uređenje obiteljskih odnosa (čl. 4. ObZ-a). Ipak, može se pojaviti potreba za intervencijom države. Ova pojava je supsidijarne prirode, tj. država će intervenirati u obiteljski odnos samo onda kada nesamostalan pojedinac ne može primiti pomoć od članova obitelji.⁸⁴ Tako da, iako se uzdržavanje ostvaruje između fizičkih osoba, u odnos može intervenirati i država (primjerice, kroz sredstva socijalne skrbi, institut

⁷⁹ Dan podnošenja tužbe se koristi, osim prestanka, i kao dan nastanka obveze uzdržavanja, npr. „Prvostupanjskom presudom nalaže se tužitelju davati za uzdržavanje mlđb. tuženika iznos od 20% plaće mjesečno počevši od dana podnošenja tužbe...“ (VSRH, Rev-56/011-2 od 29. svibnja 2001.)

⁸⁰ Aras, S., *op. cit.*, bilj. 21., str. 282-283.

⁸¹ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 611.

⁸² VSRH, Rev. 1090/11-2 od 5. listopada 2011.

⁸³ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 611.

⁸⁴ Winkler, S., *op. cit.*, bilj. 32., str. 608.

privremenog uzdržavanja ili pokretanjem ovršnog postupka radi prisilne naplate uzdržavanja za dijete – čl. 527. st. 2. ObZ).

Sukladno Zakonu o socijalnoj skrbi⁸⁵, intervencija države vidljiva je primarno u načelu supsidijarnosti definiranom u članku 4. – osoba koja ne može osigurati uzdržavanje svojim radom, pravima koja proizlaze iz rada ili osiguranja, primitkom od imovine, iz drugih izvora, od osoba koje su je dužne uzdržavati na temelju zakona kojim se uređuju obiteljski odnosi ili na neki drugi način može ostvariti naknade i usluge u sustavu socijalne skrbi pod uvjetima i na način propisan ovim Zakonom, kao i u odjeljcima 7. i 8. predmetnog Zakona u kojima se regulira pravo na naknadu za redovito studiranje i pravo na plaćanje troškova smještaja u učeničkom domu. „Ukoliko roditelj nije u mogućnosti brinuti se o svom djetetu niti ga uzdržavati, jer je primjerice lišen poslovne sposobnosti, radno nesposoban ili zbog nekog drugog opravdanog razloga, a obvezu uzdržavanja nije moguće odrediti u odnosu na druge zakonom određene osobe (baka, djed, maćeha, očuh), tada ova obveza pada na teret države temeljem njene ustavne dužnosti da štiti djecu i stvara uvjete za ostvarivanje prava na dostojan život, ali i dužnosti da osobitu skrb posveti maloljetnicima bez roditelja i onima za koje se roditelji ne brinu.“⁸⁶ Iz navedenog proizlazi da troškove za uzdržavanje djeteta plaćaju osobe koje su to dužne temeljem ObZ-a (obiteljskopравни institut). Međutim, ukoliko država supsidijarno preuzima obvezu uzdržavanja, troškovi se namiruju iz sredstava socijalne skrbi (institut socijalnog prava).

⁸⁵ Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br. 18/22, 46/22.

⁸⁶ Rešetar, B., *op. cit.*, bilj. 23., str. 159.

3. UZDRŽAVANJE PUNOLJETNE DJECE U REPUBLICI SLOVENIJI *(slo. obveznost preživljanja otrok)*

Uzdržavanje djece u Sloveniji regulirano je također Obiteljskim zakonom, *slo.* Družinski zakonik (u daljnjem tekstu: DZ). U Ustavu Republike Slovenije⁸⁷ u odredbi članka 54. pod pravima i dužnostima roditelja navedeno da su roditelji dužni uzdržavati, školovati i odgajati svoju djecu te se u tom dijelu hrvatski i slovenski Ustav podudaraju (čl. 63. Ustava Republike Hrvatske).

Odredba članka 183. stavak 1. DZ-a definira uzdržavanje maloljetnog djeteta, navodeći da su roditelji dužni uzdržavati svoju djecu do njihove punoljetnosti, osiguravajući uvjete za život potrebne za razvoj djeteta u skladu sa svojim sposobnostima. Međutim, kao i u Hrvatskoj, uzdržavanje predstavlja temeljno pravo djeteta i nije vezano ni uz punoljetnost niti uz prestanak roditeljske skrbi.

3.1. DUŽNOSTI DJECE U VEZI S UZDRŽAVANJEM

3.1.1. Redovito školovanje/studiranje i nezaposlenost

Odredbama članka 183. stavak 2. i 3. DZ-a uređeno je uzdržavanje punoljetnog djeteta i dužnosti koje mora ispunjavati kako bi ostvarivalo pravo na isto. Tako je propisano da su roditelji dužni uzdržavati dijete koje je upisano u srednju školu i nakon punoljetnosti ako se redovito školuje i nije zaposleno te nije registrirano u evidenciji nezaposlenih, a njihova obveza postoji samo dok dijete prvi put ne završi srednjoškolsko obrazovanje ili do stjecanja najvišeg stupnja općeg ili stručnog obrazovanja koje se može steći prema propisima o srednjoškolskom obrazovanju. Obveza uzdržavanja traje najduže do navršene dvadeset i šeste godine života djeteta. Roditelji su dužni uzdržavati dijete koje je upisano u strukovnu srednju školu i nakon punoljetnosti ako se redovito školuje i nije zaposleno te nije registrirano u evidenciji nezaposlenih, a njihova obveza postoji samo dok prvi put ne završi srednje strukovno obrazovanje u skladu s odredbama zakona kojim se uređuje srednje strukovno obrazovanje. Dijete koje je upisano u program visokog obrazovanja roditelji su dužni uzdržavati ako se ono redovito školuje i nije zaposleno te nije registrirano u evidenciji nezaposlenih, a njihova obveza

⁸⁷ Ustav Republike Slovenije, Uradni list RS, br. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06.

postoji samo dok prvi put ne završi preddiplomski studij ili diplomski studij, magistarski studij ili jedinstveni magistarski studij (integrirani diplomski studij) u skladu s odredbama zakona kojim se uređuje visoko obrazovanje. Ako studijski program na kojem se dijete školuje traje dulje od četiri godine, obveza uzdržavanja produljuje se za onoliko koliko studijski program premašuje te četiri godine. Obveza uzdržavanja također traje najduže do navršene dvadeset i šeste godine života djeteta.

3.1.2. Obavješćavanje Centra za socijalnu skrb o redovitom upisu

Punoljetno dijete ne mora obavješćivati roditelja o svom statusu obrazovanja odnosno zaposlenja, ali zato mora obavijestiti Centar za socijalnu skrb. Sukladno odredbi članka 198. stavak 5. DZ-a, nakon navršene osamnaeste godine života korisnik je dužan u roku od 30 dana od stjecanja statusa učenika ili studenta Centru za socijalnu skrb dostaviti potvrdu o upisu ili obavijestiti o tome gdje se redovito školuje. Ako se korisnik ne pridržava ove odredbe Centar za socijalnu skrb te godine ne usklađuje uzdržavanje djeteta za tu godinu (vidi *infra* pod 3.4.).

3.2. PRAVA RODITELJA U VEZI S UZDRŽAVANJEM

3.2.1. Pravo provjere podataka o djetetovom obrazovanju

Budući da dijete ne mora obavješćivati roditelja o statusu obrazovanja odnosno zaposlenja, roditelj može provjeriti kod Centra za socijalnu skrb ima li dijete status učenika ili studenta. Ako dijete nema status učenika ili studenta, roditelj nije obvezan plaćati uzdržavanje bez obzira na obavijest o usklađivanju uzdržavanja izdanu prije gubitka statusa učenika ili studenta (čl. 198. st. 6. DZ-a – vidi *infra* pod 3.4.).

3.2.2. Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje (*slo. povračilo stroškov preživljanja*)

Tko je imao troškove za uzdržavanje osobe (djeteta) koju nije morao uzdržavati, može zahtijevati naknadu istih od osobe koja ga je trebala uzdržavati, ako su ti troškovi bili nužni. Više dužnika uzdržavanja odgovaraju solidarno za naknadu troškova uzdržavanja onome koji je imao troškove uzdržavanjem osobe koju nije trebao uzdržavati (čl. 199. DZ-a).

3.3. ODREĐIVANJE VISINE UZDRŽAVANJA (*slo. določitev višine preživnine*)

Roditelji mogu zajedno ispunjavati obvezu uzdržavanja i tako uzdržavati vlastito dijete u okviru zajedničkog kućanstva. Ako roditelji ne žive zajedno, dužnost uzdržavanja ima u pravilu onaj roditelj koji ne živi s djetetom (čl. 183. st. 5. DZ-a). Visinu uzdržavanja određuje sud i to u pravilu u mjesečnom iznosu i za buduće vrijeme (čl. 196. DZ-a). U međuvremenu, roditelj s kojim dijete živi, odnosno kojemu je dijete povjereno na čuvanje i odgoj, i dalje je dužan prirodno ispunjavati obveze uzdržavanja, budući da se institut obveze uzdržavanja odnosi na oba roditelja podjednako.

Sud određuje visinu uzdržavanja prema potrebama uzdržavane osobe, djeteta, te ovisno o materijalnim i financijskim sposobnostima obveznika uzdržavanja, roditelja (čl. 189. DZ-a). Stoga se ta obveza uvijek određuje individualno, prema okolnostima konkretnog slučaja, ali u iznosu dostatnom da jamči dobrobit i uspješan razvoj djeteta, kako fizičkog tako i psihičkog. Određeni iznos uzdržavanja djeteta mora podmirivati troškove životnih potreba djeteta, a osobito troškove stanovanja, hrane, odjeće, obuće, njege, sigurnosti, obrazovanja, razvoja, rekreacije, odmora, zabave i drugih posebnih potreba djeteta (čl. 190. DZ-a).

Vrhovni sud Slovenije je u presudi posl. br. II Ips 236/2003 istaknuo da roditelji i nakon punoljetnosti djeteta moraju učiniti sve što se od njih razumno može očekivati kako bi odraslom djetetu omogućili obrazovanje koje je u skladu s njegovim mogućnostima i mentalnim i fizičkim sposobnostima.⁸⁸ Kao što se može zaključiti, ovo nije samo jednostavni matematički izračun, već sud mora utvrditi potrebe djeteta, a ujedno i mogućnosti obveznika. Bitnu činjenicu predstavlja to da potrebe djeteta nisu stalne već mogu biti različite od mjeseca do mjeseca s obzirom da svakodnevno variraju cijene životnih potrepština, ujedno vodeći računa o notornoj činjenici da u pojedinim dijelovima godine potrebe djece iziskuju povećane troškove (primjerice, početkom školske ili akademske godine).

Od roditelja se očekuje da se odriču i ograničavaju svoje potrebe za dobrobit svoje djece, ne samo tijekom djetetove maloljetnosti, već i kasnije. Tako se pred Višim sudom u Celju pojavio slučaj u kojem je vidljivo koliko slovensko zakonodavstvo i sudska praksa daju

⁸⁸ Obveza uzdržavanja djeteta (*slo. Preživninska obveznost do otrok*), Natalija Kramarič, univ. dipl. prav. na <https://old.delo.si/znanje/potrosnik/pravo-za-vse-prezivninska-obveznost-do-otrok.html>, 14. rujna 2022.

na važnosti roditeljskim sposobnostima za uzdržavanje. Naime, kod uzdržavanja punoljetne djece koja se redovito školuju, kao i u Hrvatskoj, više se vodi računa o mogućnostima roditelja nego kod uzdržavanja maloljetne djece. Punoljetna djeca (studenti) u određenim slučajevima imaju mogućnost i obvezu zarađivati vlastiti novac, ovisno o svojim studijskim obvezama. Sud smatra da nije nužno da roditelj pokrije cijeli iznos mjesečnih potreba djeteta. Uzevši u obzir kao relevantnu činjenicu da, primjerice, roditelj uz punoljetno dijete mora uzdržavati i dvoje maloljetne djece školske dobi, sud je odredio manji iznos koji roditelj mora plaćati za uzdržavanje punoljetnog djeteta.⁸⁹ Takva nastojanja možemo vidjeti i u slučaju koji se vodio pred Višim sudom u Mariboru koji ponavlja sve što je navedeno u prethodnom slučaju uz tvrdnju da u slučaju punoljetne djece, koja su načelno već sposobna uzdržavati se, obveza uzdržavanja se odmjerava prema blažim kriterijima nego za maloljetnu djecu. Roditelji više nisu dužni ulagati iznimne napore i žrtve kako bi uzdržavali djecu ili ih usavršavali u struci.⁹⁰

Uzdržavanje djeteta određuje se po službenoj dužnosti pri razvodu ili poništaju braka roditelja djeteta ili u postupku utvrđivanja majčinstva ili očinstva, a inače samo na zahtjev potencijalnog vjerovnika uzdržavanja. Roditelji se, međutim, mogu sporazumjeti o uzdržavanju i predložiti da sud o tome donese odluku u izvanparničnom postupku.

DZ-om je propisano da punoljetno dijete i roditelj mogu potpisati sporazum o naknadi za uzdržavanje u obliku ovršne javnobilježničke isprave (članak 192. DZ-a). Ako sud odlučuje o uzdržavanju, u Zakonu o izvanparničnom postupku⁹¹ propisano je da se postupak radi zaštite interesa djeteta primjenjuje na postupak radi uzdržavanja punoljetnog djeteta dokle god postoji obveza uzdržavanja u skladu s DZ-om.

⁸⁹ Viši sud u Celju, sodba Cp 300/98 od 08. travnja 1998., dostupno na:

http://www.sodnapraksa.si/?q=id:47377&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&database%5BVDSS%5D=VDSS&database%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=išči&page=0&id=47377.

⁹⁰ Viši sud u Mariboru, sodba III Cp 554/2019 od 17. rujna 2019., dostupno na:

http://www.sodnapraksa.si/?q=id:2015081111431723&database%5BSOVS%5D=SOVS&database%5BIESP%5D=IESP&database%5BVDSS%5D=VDSS&database%5BUPRS%5D=UPRS&_submit=išči&page=0&id=2015081111431723.

⁹¹ Zakon o nepravdnem postopku, Uradni list Republike Slovenije, br. 16/19.

3.4. IZMJENA I PRESTANAK OBVEZE UZDRŽAVANJA (slo. sprememba višine in odprava preživnine)

Izmjena, smanjenje ili povećanje, kao i prestanak obveze uzdržavanja regulirani su odredbama članaka 197. i 198. DZ-a. Na zahtjev ili prijedlog djeteta ili roditelja sudovi mogu povisiti, sniziti ili ukinuti obvezu uzdržavanja utvrđenu na temelju ovršne isprave u slučaju promjene u pogledu potreba djeteta ili okolnosti roditelja, na temelju kojih je utvrđen iznos naknade za uzdržavanje (čl. 197. st. 1. DZ-a). Ako se roditelji slažu s povećanjem ili smanjenjem iznosa naknade za uzdržavanje djeteta koji je utvrđen na temelju ovršne isprave, mogu zatražiti potpisivanje sudske nagodbe. Ako sud utvrdi da taj dogovor nije u interesu djeteta, prijedlog se odbija (čl. 197. st. 2. DZ-a). O povećanju, smanjenju ili ukidanju naknade za uzdržavanje koju roditelji moraju plaćati punoljetnom djetetu ili koju punoljetno dijete mora plaćati roditeljima, uzdržavana osoba i obveznik uzdržavanja mogu sklopiti sporazum u obliku ovršne javnobilježničke isprave (čl. 197. st. 3. DZ-a).

Sukladno odredbi članka 198. stavak 1. DZ-a, iznos naknade za uzdržavanje utvrđen na temelju ovršne isprave prilagođava se jednom godišnje u skladu s indeksom potrošačkih cijena u Sloveniji. Usklađivanje se provodi u mjesecu siječnju, pri čemu se u obzir uzima kumulativni porast potrošačkih cijena do kojeg je došlo od mjeseca u kojem je iznos naknade za uzdržavanje zadnji put utvrđen ili prilagođen. Faktor usklađivanja iznosa naknade za uzdržavanje objavljuje ministar nadležan za obitelj u Službenom listu Republike Slovenije (slo. *Uradni list Republike Slovenije*).

Sud ili javni bilježnik je dužan sudsku nagodbu/pravomoćnu sudsku odluku/ovršni javnobilježnički zapis o uzdržavanju djeteta dostaviti nadležnom Centru za socijalnu skrb (čl. 198. st. 2. DZ-a). Centar za socijalnu skrb pisanim putem obavještava uzdržavanu osobu i obveznika uzdržavanja o svakoj prilagodbi i novoj visini iznosa uzdržavanja. Obavijest Centra za socijalnu skrb, zajedno sa sudskom nagodbom/pravomoćnom sudskom odlukom/ovršnom javnobilježničkom ispravom predstavlja ovršnu ispravu (čl. 198. st. 3. DZ-a). Međutim, ako se dijete ne školuje redovno nakon navršene osamnaeste godine života u godini u kojoj se usklađuje uzdržavanje, Centar za socijalnu skrb ne treba pisanim putem obavijestiti roditelja i dijete o usklađivanju uzdržavanja (čl. 198. st. 4. DZ-a).

4. USPOREDBA OBVEZE UZDRŽAVANJA U REPUBLICI HRVATSKOJ I REPUBLICI SLOVENIJI

Iz svega prethodno navedenog vidljivo je da hrvatski Obiteljski zakon i slovenski Družinski zakonik imaju dosta slično reguliran institut uzdržavanja punoljetne djece uz samo poneke razlike.⁹²

Osnovne dvije pretpostavke koje moraju biti ispunjene kako bi se ostvarilo pravo na uzdržavanje je redovito školovanje odnosno studiranje punoljetnog djeteta i njegova nezaposlenost. Proizlazi da redovito školovanje predstavlja određeni pravni standard koji se mora poštovati te se na taj način naglašava važnost redovitog ispunjavanja školskih, odnosno studijskih obveza. Dok u hrvatskom ObZ-u postoji dodatna pretpostavka da dijete mora redovito i uredno ispunjavati svoje obveze, u slovenskom DZ-u ista nije taksativno navedena, s time da bi se moglo zaključiti da je prešutno sadržana u pojmu redovitog školovanja. Nadalje, u hrvatskom ObZ-u propisano je da dijete mora obavijestiti roditelja najkasnije do 1. studenoga o redovitom ispunjavanju obveza, tj. upisanoj školskoj odnosno studentskoj godini, dok u slovenskom DZ-u nije određeno da dijete mora obavještavati roditelja, nego Centar za socijalnu skrb u sličnom vremenskom razdoblju (30 dana od stjecanja statusa učenika odnosno studenta). Nadopunjujući ovu odredbu, pojavljuje se i odredba koja određuje pravo roditelja na dobivanje i provjeru podataka o djetetovom školovanju odnosno zaposlenju. Dok je u hrvatskom ObZ-u definirano da roditelj ima pravo tražiti i dobiti podatke od djeteta, u slovenskom DZ-u je određeno da on može tražiti provjeru podataka od Centra za socijalnu skrb. Dakle, obavještavanje nije uređeno kao dužnost punoljetnog djeteta, odnosno pravo roditelja (čl. 290. st. 5. i čl. 291. st. 2. ObZ-a), već je ta obveza obavještavanja na neki način „institucionalizirana“ kroz ustanovu Centra za socijalnu skrb (čl. 198. st. 5. i 6. DZ-a).

U oba zakona je definirano da obveza uzdržavanja traje do punoljetnosti djeteta, a u slučaju nastavljenog redovitog školovanja do navršene dvadeset i šeste godine života djeteta. Također,

⁹² U Sloveniji je također određena kaznena odgovornost za slučaj povrede obveze uzdržavanja, *slo.* neplaćevanje preživnine: „Tko ne uzdržava osobu koja ga je po zakonu dužna uzdržavati i za koju je visina njezine obveze uzdržavanja određena ovršnom ispravom, čak i kad bi to mogao učiniti, kaznit će se kaznom zatvora do jedne godine.“ (čl. 194. st. 1. Kazneni zakonik (Uradni list Republike Slovenije, br. 50/12, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21 i 105/22.).

jednako je da se uzdržavanje plaća dobrovoljno, a u suprotnom se može tražiti sudskim putem.⁹³ Uzdržavanje se isplaćuje u novcu, a sud određuje visinu uzdržavanja individualno i sukladno potrebama djeteta i mogućnostima roditelja, kako je određeno u oba zakona. Iznos uzdržavanja mora biti dostatan za osiguranje dobrobiti i uspješnog razvoja djeteta.

Pravo na naknadu za isplaćeno uzdržavanje te izmjena i prestanak obveze uzdržavanja slično su uređeni u oba zakona, osim što slovenski DZ ima karakterističnu praksu da se jednom godišnje prilagođava visina uzdržavanja u skladu s indeksom potrošačkih cijena u Sloveniji, što bi predstavljalo dobrodošlu novinu i u hrvatskom zakonskom uređenju koja osobito dolazi do izražaja u vremenima povećane inflacije i porasta potrošačkih cijena, čemu smo danas svjedoci.

U Sloveniji (kao i u većini suvremenih europskih država⁹⁴) se u obvezi uzdržavanja mogu pronaći samo (bivši) bračni drugovi, roditelji i djeca. U hrvatskom zakonodavstvu, ista obveza propisana je za puno veći broj članova obitelji (bračni/izvanbračni drugovi, roditelji i djeca, maćeha, očuh, ostali srodnici u ravnoj liniji krvnog srodstva).⁹⁵

Slovenski DZ je oslobodio roditelje od tereta uzdržavanja punoljetne djece sa smetnjama u tjelesnom i duševnom razvoju koja se više ne školuju u redovitom obrazovanju. Na državi je da osigura odgovarajuća sredstva za tu kategoriju djece. Roditelji djece sa smetnjama u tjelesnom ili psihičkom razvoju na taj način više neće biti u neravnopravnom položaju u odnosu na roditelje zdrave djece u pogledu obveze uzdržavanja. Kao i zdravu djecu, uzdržavat će ih nakon punoljetnosti samo ako se redovito školuju i nemaju još navršenih dvadeset i šest godina. Suprotno tome, hrvatski ObZ propisuje da su roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete s teškom i trajnom bolesti ili invaliditetom koja nisu sposobna za rad sve dok da nesposobnost traje.

Nadalje, slovenski DZ jasno je propisao što se događa u slučaju da se dijete nalazi u bračnoj ili izvanbračnoj zajednici. Neovisno o odredbama stavka 1., 2. i 3. članka 183. DZ-a, dijete koje

⁹³ Slovenski Vrhovni sud (Vrhovno sodišče) objavio je revidirane obrasce za podnošenje zahtjeva za dodjelu naknade za uzdržavanje i upute o njihovu ispunjavanju u listu Sodnikov informator. Služe kao pomoć pri podnošenju prijedloga za izvršenje i dostupni su na internetskim stranicama Ministarstva rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti): <https://www.gov.si teme/zaupanje-otroka-v-varstvo-in-vzgojo-dolocitev-stikov-in-prezivnine/> (European justice, Obiteljsko uzdržavanje, Slovenija https://e-justice.europa.eu/47/HR/family_maintenance?SLOVENIA&member=1).

⁹⁴ Suvremene države nastoje time ukloniti uzajamnost uzdržavanja između roditelja i djece te ograničiti dužnost uzdržavanja između roditelja i djece samo na dužnost roditelja da uzdržavaju vlastitu malodobnu djecu. Ostvarenje ove ideje zahtijeva primjereno materijalno blagostanje pa je za sada tu ideju realizirala samo Švedska, zemlja visokog životnog standarda. Prema: Novak, B., New statutory arrangement of maintenance in the Republic of Slovenia, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 57, 2007., 4-5, str. 752.

⁹⁵ Alinčić, M., Obitelj u obiteljskom zakonodavstvu, Revija za socijalnu politiku 1, 1994., 3., str. 231.

je sklopilo brak ili živi u izvanbračnoj zajednici roditelji su dužni uzdržavati samo ako ga bračni ili izvanbračni drug ne može uzdržavati. Iako slično, u hrvatskom ObZ-u ipak nije do te mjere precizno uređeno predmetno pitanje. Odredba članka 283. stavak 2. ObZ-a definira da bračni i izvanbračni drugovi najprije ostvaruju uzdržavanje međusobno, a potom od srodnika. Dakako, vidljiva je supsidijarnost obveze uzdržavanja te se takvo shvaćanje primjenjuje u praksi.

5. ZAKLJUČAK

Uzdržavanje je jedna od temeljnih dužnosti roditelja koje u naravi predstavlja brigu i skrb roditelja da djetetu osigura osnovne uvjete za život, razvoj i dobrobit. Osnovni cilj uzdržavanja punoljetnog djeteta primarno je fokusiran na školovanje i izobrazbu, sukladno djetetovim potencijalima, talentima i preferencijama. Ukoliko se dijete redovito školuje i ispunjava sve svoje obveze, potrebno je i nužno osiguravanje uvjeta koji će djetetu omogućiti da se u potpunosti posveti svom obrazovanju, ne brinući pritom o vlastitoj financijskoj sigurnosti. Roditelji pritom imaju važnu i dvojak ulogu: pružiti svom djetetu stabilnost, sigurnost i potporu, ali ga pritom podržavati i poticati na autonomiju i osamostaljenje.

Iako je obveza uzdržavanja neovisna o međusobnom odnosu roditelja i djece (roditelji svakako moraju uzdržavati punoljetno dijete ako ispunjava prethodno navedene pretpostavke), često predstavlja temelj koji definira hoće li njihov odnos biti dobar ili loš u budućnosti.

Što u naravi predstavljaju odredbe ObZ-a o obvezi uzdržavanja punoljetnog djeteta koje se redovito školuje do njegove navršene dvadeset i šeste godine? Kakve posljedice navedena odredba ima na dijete, a kakve na roditelje? Kako navedena zakonska odredba utječe na društveni razvoj i status mladih osoba te na koji način će roditelji djetetu osigurati željeno školovanje i istovremeno pridonijeti razvoju djeteta u odgovornu, radno sposobnu mladu osobu? Koji je uopće iznos dovoljan za financijsku sigurnost djeteta, a koji pritom neće utjecati na financijsku stabilnost roditelja?

„Analiza podataka o utvrđenim djetetovim potrebama iz presuda Općinskog suda u Zagrebu pokazuje da se raspon utvrđenih potreba kreće od 800 kn do 3.200 kn. Praksa suda je neujednačena...“⁹⁶ Razvoj društva i suvremenih tehnologija, promjene u načinima zasnivanja

⁹⁶ Rešetar, *op. cit.*, bilj. 23., str. 952.

bračnih zajednica i prihvaćanju roditeljske odgovornosti, sve veće raslojavanje društva u materijalnom smislu i sve veći rast životnih troškova ima veliki efekt na rast i razvoj svakog djeteta ponaosob. Društvene mreže, status i potreba prihvaćanja unutar društva uvelike određuju ponašanje i zahtjeve djece i roditelja. Treba imati na umu da djeci danas nije više dovoljna samo nogometna lopta ili lutka za igru, nije dovoljno samo kupiti knjige za školu ili jedan kaput ili cipele. Potrošačko društvo uvelike definira potrebe i ljude čini ovisnima o materijalnim stvarima i statusu kojeg imaju u društvu i okolini koja ih ili prihvaća ili grubo odbacuje. A sve to se, nažalost, uvelike reflektira na psihološki razvoj i stabilnost svakog djeteta od njegovog ranog djetinjstva pa sve do odabira fakulteta ili posla s kojim se želi baviti. Definicija osnovnih troškova koji su potrebni za život se uslijed svih tih promjena u suštini značajno promijenila. Samim time je i iznos uzdržavanja postao veliki predmet prijepora i razdora unutar obitelji kojim na negativan način mogu manipulirati jednako i djeca i roditelji.

Događa se da punoljetna djeca u razdoblju od osamnaeste do dvadeset i šeste godine života ne žele ili jednostavno nisu u stanju raditi i samostalno donositi odluke, već su potpuno ovisni o roditeljima. Takve primjere možemo pronaći u produženom studiranju i nezaposlenosti (bilo da se radi o *part-time* studentskim poslovima ili *full-time* poslu u struci) što rezultira time da djeca ne preuzimaju nikakvu inicijativu za djelomično ili potpuno osamostaljenje, pogotovo financijsko. Svakako, treba poticati zrele, punoljetnu djecu što više i što prije na osamostaljenje kako bi se mogla lakše snaći kasnije u životu i brinuti sama o sebi, a trebala bi postojati i veća potreba zalaganja punoljetnog djeteta za vlastito (financijsko) osamostaljenje.

Što se tiče roditelja, situacija je vrlo slična. I oni često iskorištavaju institut uzdržavanja na način koji nije uvijek u najboljem interesu djeteta. S jedne strane, može se raditi o prekomjernim troškovima uzdržavanja i dodatnim troškovima za školarine u privatnim školama i fakultetima, najčešće protivno željama i sposobnostima djeteta. U tim slučajevima su roditelji isključivo osobno ili statusno motivirani. S druge strane, u slučajevima kada dijete stanuje samo s jednim roditeljem, drugi roditelj redovitim plaćanjem uzdržavanja zapravo pokazuje svoje pravo lice i veličinu te koliko mu je stalo do djeteta iako više ne stanuje ili nikad nije ni stanovao s njim. Primjerice, ako plaćanjem uzdržavanja otac pokušava osigurati neželjene kontakte s djetetom ili zadobiti što veći utjecaj kod djeteta kako bi odlučivao o njegovoj budućnosti, ili ako se majka bori da dijete stanuje s njom samo kako bi osigurala financijsku potporu ili smještaj za sebe, itd.⁹⁷

⁹⁷ Hrabar, D., *op. cit.*, bilj. 22., str. 88.

Što je pak s djecom čiji roditelji ne ispunjavaju obvezu uzdržavanja? Oni su primorani početi raditi i brinuti se za sebe čim prije, iako možda još uvijek nisu dovoljno zreli ni spremni na to. Svaka obitelj, svaki roditelj i svako dijete je specifično i zahtijeva individualni pristup i redovni monitoring. Današnje društvo, ukoliko želi i praktično, a ne samo deklarativno, voditi brigu o mladima i njihovom psihičkom i društvenom razvoju te prosperitetu, mora osigurati institute ili agencije sa stručnjacima koji će moći brzo i efikasno donositi odluke o temeljnim odredbama (iznosima i limitima) uzdržavanja punoljetne djece. Tada se zasigurno ne bi događalo da roditelj ima pet stanova, dvije kuće, tri najmodernija automobila i dionice u raznim kompanijama, a istovremeno uplaćuje djetetu na ime uzdržavanja 1.200,00 kn, koje je na fakultetu u drugom gradu i nije moglo dobiti smještaj u studentskom domu. Nije važan taj jedan slučaj. Možda nije važan ni drugi slučaj. Ali je važno što kao društvo toleriramo nepravdu, favoriziramo elitizam, a istovremeno se hvalimo brigom o mladima koji će sutra biti stup i glavni pokretač cijelog društva. Pritom jako dobro znamo da obiteljski i društveni razvoj do dvadeset i šeste godine uvelike određuje osobu za cijeli život. Definira ju i kao učenika odnosno studenta i kao radnika. I jednog dana kao roditelja koji će na isti način odgajati svoju djecu.

Polazeći od svog vlastitog iskustva i slušajući iskustva svojih prijatelja i poznanika, mogu reći da je žalosno kako se neki roditelji ponašaju prema vlastitom djetetu - odbijaju plaćati uzdržavanje, ne žele održavati nikakav odnos s djetetom, a pogotovo ne s majkom istog djeteta ili se čak služe neprimjerenim načinom komunikacije. Mogu li takva djeca živjeti normalno s emotivnim traumama i biti ostvarena i sretna? Mogu li vjerovati u sustav, zakone i institucije? Mogu li vjerovati ljudima kad gaje nepovjerenje prema vlastitom roditelju? Da li će postati ogorčeni, nezadovoljni i destruktivni? Gdje i kad smo kao društvo zakazali? Što možemo učiniti da to popravimo kako bi osigurali da buduće generacije znaju da se imaju na koga osloniti, da su zaštićeni i sigurni?

Obiteljski zakon i institut uzdržavanja punoljetne djece bilo u Republici Hrvatskoj ili Republici Sloveniji je zakon. Ali stvarni život obveznika i korisnika uzdržavanja u praksi je nešto sasvim drugo. To je veliko igralište na kojem se igraju roditelji i djeca. Učinimo sve da ta igra bude pravedna i da svi budu sretni. I roditelji i djeca. Svi mi, koji se nosimo i živimo s takvim traumama možemo i želimo pomoći. Da pravo i pravda postanu jedno. I da institut uzdržavanja bude ono što u stvarnosti treba biti - poticaj, briga i skrb na putu ka punoj samostalnosti svakog od nas.

LITERATURA

PRAVNI IZVORI U HRVATSKOJ:

1. Kazneni zakon, Narodne Novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19, 84/21.
2. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 103/15, 98/19, 47/20.
3. Obiteljski zakon, Narodne novine, br. 116/03., 17/04., 136/04., 107/07., 57/11., 61/11., 25/13., 75/14., 5/15., 103/15.
4. Ovršni zakon, Narodne Novine, br. 112/12, 25/13, 93/14, 55/16, 73/17, 131/20.
5. Pravilnik o studiju, Pravni fakultet u Zagrebu, 2019.
6. Statut Pravnog fakulteta u Zagreb, Pravni fakultet u Zagrebu, 2016.
7. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
8. Zakon o braku i porodičnim odnosima, Narodne novine, br. 27/78, 45/89 i 59/90.
9. Zakon o doplatku za djecu, Narodne Novine, br. 94/01, 138/06, 107/07, 37/08, 61/11, 112/12, 82/15, 58/18.
10. Zakon o obveznim odnosima, Narodne Novine, br. 35/05, 41/08, 125/11, 78/15, 29/18, 126/21.
11. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi, Narodne novine, br. 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20.
12. Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ 4/77, 36/77, 6/80, 36/80, 43/82, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91. i Narodne novine, br. 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 96/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13, 89/14, 70/19, 80/22.
13. Zakon o privremenom uzdržavanju, Narodne Novine, br. 92/14.
14. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom, Narodne novine, br. 157/13, 152/14, 39/18, 32/20.
15. Zakon o registru osoba s invaliditetom, Narodne novine, br. 63/22
16. Zakon o socijalnoj skrbi, Narodne novine, br. 18/22, 46/22.

17. Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, Narodne novine, br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15 i 131/17.
18. Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola, Narodne novine, br. 92/14, 98/19.

MEĐUNARODNI IZVORI:

1. Konvencija o međunarodnom namirenju uzdržavanja djeteta i drugim oblicima obiteljskog uzdržavanja, Hag 2007, Službeni list Europske Unije, 2011.
2. Protokol o pravu mjerodavnom za obveze uzdržavanja, Hag, 2007, Službeni list Europske Unije, 2009.
3. UN-ova Konvencija o pravima djeteta, Službeni list SFRJ, Međunarodni ugovori br. 15-65/90, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 12/93, 20/97.
4. UN-ova Konvencija o ostvarivanju alimentacijskih zahtjeva u inozemstvu, Službeni list FNRJ, Međunarodni ugovori, br. 2-23/60, Narodne novine, Međunarodni ugovori, br. 4-22/94.
5. Uredba Vijeća (EZ) br. 4/2009 18. prosinca 2008. o nadležnosti, mjerodavnom pravu, priznavanju i izvršenju sudskih odluka te suradnji u stvarima koje se odnose na obvezu uzdržavanja.

PRAVNI IZVORI U SLOVENIJI:

1. Družinski zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 15/17, 21/18.
2. Kazneni zakonik, Uradni list Republike Slovenije, br. 50/12, 6/16, 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21 i 105/22.
3. Ustav Republike Slovenije, Uradni list Republike Slovenije, br. 33/91-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06.
4. Zakon o nepravdnem postopku, Uradni list Republike Slovenije, br. 16/19.

KNJIGE, ČLANCI I IZVJEŠĆA:

1. Alinčić, M., Obitelj u obiteljskom zakonodavstvu, Revija za socijalnu politiku 1, 1994., 3., str. 225-235.
2. Aras, S., Marginalije uz uređenje alimentacijskih procedura u hrvatskom i makedonskom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu 61, 2011., 2., str. 275-314.

3. Aras, S., Postupci u sporovima o uzdržavanju djece, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 2012.
4. Čučić, T., Uzdržavanje punoljetne djece, *Pravnik*, 38, 2004., 1, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, str. 47-66.
5. Eisner, B., *Porodično pravo*, Nakladni zavod Hrvatske, Zagreb, 1950.
6. Hrabar, D., Hlača, N., Jakovac-Lozić, D., Korać Graovac, A., Majstorović, I., Čulo Margaletić, A., Šimović, I., *Obiteljsko pravo*, Narodne novine, 2021.
7. Hrabar, D., *Dijete – Pravni subjekt u obitelji*, Zavod za građanskopravne znanosti i obiteljsko pravo, Zagreb, 1994.
8. Hrabar, D., *Obiteljsko pravo u sustavu socijalne skrbi*, Narodne novine, Zagreb, 2019.
9. Hrabar, D., *Prava djece-multidisciplinarni pristup*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2021.
10. Hrabar, D., *Prava djece u porodičnim odnosima*, doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, 1991.
11. Kosi, T., Nastav, B., Šušteršič, J., Does Student Employment Deteriorate Academic Performance? The Case of Slovenia, *Revija za socijalnu politiku*, 20, 2013., 3., str. 253-274.
12. Novak, B., New statutory arrangement of maintenance in the Republic of Slovenia, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 57, 2007., 4-5., str. 743-760.
13. Prokop, A., *Odnosi roditelja i djece*, Školska knjiga, Zagreb, 1966.
14. Rešetar, B., Neka pitanja određivanja uzdržavanja za djecu, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 54, 2004., 5., str. 799-1052.
15. Šimović, I., Ćurić, I., *Europska Unija i obiteljsko pravo međunarodnoprivatnopravni, procesnopravni i materijalnopravni aspekti*, *Ljetopis socijalnog rada*, 22, 2015., 2, str. 163-189.
16. Winkler, S., *O uzdržavanju punoljetne djece*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 35, 2014., 2, str. 597-623.

INTERNETSKE STRANICE:

1. Obveza uzdržavanja djeteta (*slo.* Preživninska obveznost do otrok), Natalija Kramarič, univ. dipl. prav. na <https://old.delo.si/znanje/potrosnik/pravo-za-vse-prezivninska-obveznost-do-otrok.html>, 14. rujna 2022.
2. European justice, Obiteljsko uzdržavanje, Slovenija https://e-justice.europa.eu/47/HR/family_maintenance?SLOVENIA&member=1, 10. rujna 2022.
3. Informator, <https://informatore.hr/strucni-clanci/clausula-rebus-sic-stantibus>, 13. rujna 2022.